

گول سوهو

مجله بیه گه مه خاتمه گشتی بیه له لایین
ده زگای رووشنوویری (شه نه تاق) پارتی کرپه گ

شماره (۵۲) کانوون پیکم (۲۷۰۸-۲۷۰۹) کوردی میلادی (۲۰۰۹)

توان له بان هساو کورد به عس پارتیه و
کیشه ی کورد له کوردستان تورکیا و مه ودا یا
بوعدده ستراتیجیه گه ی
هه ژارهیل و داواکاریه ییل لویتکه ی ئاسایشی خوراک

RADIO
SHAFaq
BAGHDAD 102 FM

www.shafaaq.com

44

شاعر ناو‌دار کورد جه‌لال
زه‌نگ نابادی که سایه‌تی
رووشنهوری بیگه.....

24

فره‌ن نه‌و که سه‌یله که ژیا‌نیگ پر
له تیه‌ریکی و ناخو‌شی ژیه‌ن،
نی جووره که سه‌یله.....

12

له تورکیای علمانی - نسلمی
که ریشه‌ی هه‌ردوگیان له‌و
ولاته‌کو‌تیا‌گه‌و شوون.....

سەر نوێسەر

عه‌لی حسین فهیلی

به‌رئوه‌به‌ر نویسانن

ماجد سویره‌میری

ده‌سته‌ی نویسه‌ریل

جه‌مال ئه‌رکوازی

ئاراس جواد

سارا عه‌لی

نسیرین میرزا

ئارام حه‌سه‌ن

ئاماده‌کردن هونه‌ری

له‌یس عیسا ئیبراهیم

Tel:

07901373702

7403411

8836604

gullsoo@shafaaq.com

نرخ ۱۰۰۰ دینار

- ❖ ناگادار بویمن وه په‌مگ سه‌رمان نه‌ورن..... ۴
- ❖ کورد له‌ فه‌لسه‌فه‌ی سیاسی عه‌ره‌ب..... ۹
- ❖ نه‌گه‌ر هاو‌په‌یمان‌ه و نه‌ویم‌ن گشت‌مان شکه‌سه‌ت خوهم..... ۱۱
- ❖ مۆبایل وه‌سه‌یله‌گ ئه‌را په‌یوه‌ندی یا هووکاریگ ئه‌را تون وتیژی؟..... ۲۰
- ❖ کورده‌یل مقه‌یه‌تی له‌ نه‌رمه‌نه‌یل کردنه‌ نه‌ک جینۆساید کردنیان..... ۳۰
- ❖ مه‌نه‌لی تایبه‌تی دیریگ ئه‌را ئاینده‌ی ملله‌ته‌گه‌مان..... ۳۴

له پێشت وهگ یاسای ئەلوزانن له لای پارلێمانهوه ك دریاویگه وه نه نجوومهن سهروكایهتی كۆمار یا مه جلس ریاسه ی جوهوری عیراق و دویای ئەو هه مگه خوێ و پێچهگ جیگر رهئیس جوهور عیراق تارق هاشمی دا پی یه ی جاریش قیئتوی کرد وه هه زوور و نارازیگ په سه ن کریا و هاته و تا ره سییه دهس کۆمسیۆن بالای ئەلوزانن ئەرا وه پراکتیکی کردن.

ئمجا له رووژ ۲۰۰۹/۱۲/۸ له لایان کۆمسیۆن بالای ئەلوزانن، وه ئەساس دهستور عیراق شهس رووژ پێشت ئەرای کردن یاسا کۆمسیۆن تویهنید بجهیده ی پراکتیک. وهختی کۆمسیۆن، ئاماده بوین خوهی وه مه جلس ریاسه ی جوهوری عیراق نیشان دا، ئمجا ئەی مه جلس ریاسه ی جوهوریه بایهت رووژێگ ئەرا ئەلوزانن ناو بنه ی. مه جلس ریاسه یه هه له رووژ ۸ / ۱۲ / ۲۰۰۹ بی کتمان و چوی یهگ چمانی فره

ئاگادار بویمن وه په مگ سه رمان نه ورن

شۆرش شواوز

دهوله ته به سیا. له بهند س ئەی په یماننامه ئەرا مه زه یلی (سنوور) ك كورد ها له نزیکیان له هه ر دو لاوه، تا دا کیلومه تر خاك سزیای ناوی نان و ئەرا تاوانن و له ناو بردن شوورش كوردی ئەی جوور قه راری گرتن. وه ل یه كا هاوپه یمان بوین ك ئەگه ر هات و كورده یل شوورش كردن و داوا ی هه ق خوه یان كردن، دهوله ته یل هاوسا (چ ئیران و چ عیراق) كوومه ك ئەو دهوله ت تره ك بكه ی ك كورد له ناوی شوورش كردگه. یه بوی ك دیمن ك شوورش ئەرا ماوه ی وسا و چ زامه ت و مه یه ته ی كه فته وه كورد. هه رچه ن شوورش خوه ی تازه و نه یاره یل نه تویه نس ن له ناوی بووه ن، وه ل ئەی كاره ساته ك وه سه ر كورد هات بویه تاریخیگ شووم ئەرا كورد له تاریخ خه باتی ئەرا ره سین وه هه ق خوه ی و پرۆسه ی خه بات و تیکوشانی ئه ر ره سین وه ئامانج یا هه ده ف خسه و دویاتر. ئمجا وهختی ئینگه ك دی سه دام نه منیه و دهوله تی تازه هاتییه سه روی كار، وهختی دویینم ئەی جووره رووژێگ ئەرا پرۆسه یگ سیاسی و موهم چوی ئەلوزانن دهس نیشان کریه یید. مانای یه رمان ره سنیگ هیمان هویر شوونی

و ناسیۆنالیستی عه ربی كه مه و نهویه و وه قووه ت تره كه و بویه و له یوا توان زه خمان تازه وه و بکه ن. ئەلبه ت نه بایه د مه جلس ریاسه ی جوهوری ئەی جووره قه راری له سه ر ئەی جووره رووژی بگرتا و زه خمان نه كۆلنیده و!. له یه ره بایه د له پاوه گه زدان (هه لویست) و گوتاره یل وه چی وه فده پارله مان كورده س نشاره و دهس خوه شی له ئەی وه فده بکه یم. هه ر چه ن دویای ئەی ره فلیكسه ك وه فده گه نیشان دا و نارزه ایه تی خوه ی دهر بری، ده سیاچه ی ئەرا مه جلس ریاسه هاورد و ئەوانیش بی هه ل ولا و زویزی رووژ ئەلوزانن گورانته ی و خسه ی رووژ تره ك. وه ل بایه ت هه میسه ئاگای و خه وهر داشتویم له ئەی جووره وهخته یل موهمیگ، له دهر چین ئەی جووره قه راره یلیگ ك وه ته مامی سیاسی و چیسته یلی ها له پێستی وه پیلانی خه نه روی، نه یلیمان و نوا له لییان بگریمن. لازمه یه ییش بزانییم ك ئەی جووره كاره یلی دهس كه میگ له شه ر تفهنگ نه یرید ك ئەوسا و ملانا كردن، بایه د له زانیین یه بویم ك فه رقی وه ل شه ر تفهنگا یه سه گولله ی

ئەی شه ر كرده نه وه دهم و هویر خریه یید. و بایه د بزانییم له ژیر ناوه یل تره ك و تاكتیک سیاسی ئەنجامی دریه یید و تفهنگ ئەی شه ره له ئاسن نییه و شه ری فه کریه و هویر و باوه ر و ملانا كه ن. هه م توان له ناومان بووه ن، وه ل ئەی جاره وه جووری تر و وه ناو سیاست له ده سلات خوه یان ئیستفاده بکه ن و وه په مگ سه رمان بوورن، بایه د فره وریای و هوشیار بویمن. ئمجا ئەی جاره شو قینیست عه ربی ك دی له مه یدان شه ر تفهنگ نه تویه نس ن له ناومان بووه ن، ئینگه توهان وه چوو سیاست بکوشنه مان و ته عریب و ئەنفالی تره ك وه سه رمان بارن. ئەی كار تازه یانه ناوی نه ییم "ژینۆساید سیاسی" ك چه ك و تفهنگ ده سیان، زووانه و پیلان دارشانن سیاسییه وه له یوا توهان پیمان بکه ن و وه سه رمان بارن. بایه د نوا له لی بگریمن و ئیجازه ییش وه كه س نه یمن له مه یدان سیاست وه ل كول و ژانه یلمان وازی بگریه یید و دهس كه فته یلمان له ناو بووه ن، و له پرۆسه ی سیاسی وه ئەی جووره كاره یل له مه یدان وه دهرمان بکه ن وه ریشمان بجه ن.

دلیاکی له سیاست

د. مستەفا زەنگەنە

لهوساوهكورد دسكردەخەبات لەوەر خاتر هەقەیلی و تائیسەیش، دەیهە جار کار هاتگەسەبان ئەو ك وەل وەرانوهریلا دانیشن و گفتوگوو بکەییگ، کار رەسیەسەئەووه ك ریککەفتننامە و ئەو قەولەیلیا ئەووسەدەسنیشان بکریهییگ یا وەریریگیهییگ، کورد له گشت ئەو ریککەفتننامەیلەتویەنستگەچشت باریگەدەس، سەرەتایەیلیش خود لایەنەسیاسیەگەو کوردەیلیش وەپیی دلخووش بوینەو له هەمان وەخت وەسەرکەفتن دانەسەیی لەقەلەم.راسەئەو هەمگەر ویادگەیل تۆمارکریاگ سیاسی و تاریخیەیلەبەشیگن لەهەولەیل کورد ئەرا دەسنیشانکردن وە قانونکردن هەقەیلی یا وەدەستووورکردنی، وەلی شایستەیی باسکردنەئەوسەك هەمیشە و ، وەدریزیایی تاریخ وە شمارەیی ئەو قەول و ریککەفتننامەیلەلایەنەیل وەرانوهر یا هەلەوگەردیانەیا فەن و فیت له کوردەیل کردنەیا تەکتیکیگ بویەئەرا وەرگرتن وەخت و هەولداين ئەرا دروسکردن شیواي شیو له ناو کوردەیل. یا ئەوسەووه بی شەرم خویمان دزینەسەووه هەر جاریگ و جووریگ بەزمیگ دروسکردنەتا کوردەیل سەردەو بکەن و هەول گۆلکردن دانەلەکوردەیل، یا هویچ نەوگ دەسکەفتەیل ئەو پەیمان و ریککەفتننامەیلەکەمەو بکەن یا بتویەنن دەردیگ بکەنەتویشیەوئەو تام و لەزەتیەبشیونن، یەیش لەوەر ئەووك دو نامانج سەرەکی خویمان وەپیی بارنەدی.یەکم: مەردم کورد تویش بیتاقەتی بکەن تا نەتویەنن مكوور بوون لەبان خەباتکردنیان و، دویمیش: مەردم کورد لەیوا ناگادار بکەن ك کوردەیل سیاسەتمەدار نەیرن و سەرکردایەتی کورد ئایندەنیەگرنەوەرچەو. ئەووك ئیمەله تاریخ کوردەیل خوەندیمنەسەیی و ئەویش له رووژ نەمەندن حوكم مەلەکیەووتا نمروو کەفتەوەرچەومان چ لەسەردەم عەبدولکەریم قاسم و عەبدولسەلام عارف و عەبدولرەحمان عارف و ئەحمەد حەسەن بەکر و سەدام حسین و غازي یاوهر و جەعفری و تارەسیگەنمروو مالکی گشتیان قسەو قەولەیل خویمان وەل کوردەیل وەسەر نەووردنە و له ئایندەیش (چوین زانیم خودا هەقە) وەو جووریشەزانیم نیەوونەیی سەر و قەول خویمان نیارنەجی، چوینکەئاوگەیان لەیوا ئەرایان رشیاکەو لەبان ئەقلیەت شوؤفینی خویمان چنەرییەو.ئەو حوكمرانەیلەك هەقداین ها دەسیان، لەیوا هویرو کەن ك هەقداین وەكوردەیل کەمەوکردن دەسلات و ئاست و توانایەیل ئەوان لەتی کریهییگەدی! وەل ئەویشا ئەوانەگشتیان نامادەبوینەبوونەپیاگ دەورومەر، وەلی یەك رووژ وەرایی نامادەنەوینەبوونەدووس یا هاوپەیمان راسەقینەیی کوردەیل، بەلکوو هەمیشەله هەول ئەووبوینەکیشەو گرفت دروس بکەن لەوومردەم جی وەجیکردن هەر بێرگەیا فەقەرە و ماددەییگ دەستووری ك لەبەرژوونەندی کوردەیل بووگ. ئمجا فرەجار وەرانوهریلا کورد لەوختیگ تویش گرفت یا قەیرانیگ بوینەئادەمیزاد شەرمکردگەدەسیان نەگریگ ، وەلی هەر لەو قەیرانەقورتار بوینەیهکسەر بوینەسەمار و خویمان خستەسەگەردن گشت پەیماننامەو ریککەفتنەیلیگ و کەفتنەسەهویروکوردنیگ ناشەری له دژ کورد و شەریەت دانەسەفەن و قیلەگەیی خویمان. دی وەهەر حال کوردەیل بایەسەناگادار خویمان بوون له رەفتار وەرانوهرەگیان و ئەوانە ك نوینەر کوردەیلن له بەغدا بایەسەشارەزای وەدیکردن فەن و قیل و گەمەیی سیاسی و تەکتیک رووژانە و شیەوکردن جیاجیای قسەو باوەتەیل بوون، وەنا بیئاگایی لەسیاسەت بووگەکراس یا شەویگ و کریهییگەوەرمان.

رۆژی رۆژێکی

پڕۆتێستێکی

ناوەتێپێپێل...

کورد و یاسای هەلوژاردن

عەبدولخالق ئیبراهیم

وەدریزیایی چەن رووژ دوای پەسەنکردن قانون هەلوژاردن له ئەنجوومەن نوینەرەیل عراق بیجگە له لایەن و قەوارەیل شیعی ناو و دەیشت پەرلەمان، هویچکام له پیکهاتەیل تر عراق دگان خەیر وەناوهرۆك قانون هەلوژاردنا نەنا، یەیش ئەو پرسیارە له لامان دروس کەییگ ئەگەر هات و هاوار هەر یەك لهی لایەن و پیکهاتەیلەو رەخنەگرتنیان له چەنەها بێرگە یا فەقەرە و ماددەیی ناو قانونەگە له شوون خوویه، پرسیم ئایا ئەگەر لەیواسە ئەی چوین ئی قانونە دەنگ ئەرای دریاگەو چوین له بان ئەوانە پەریەسەووك ئیسە گلەیی لەلی کەن؟

وەلی ئەویشا وە گوورەیی ئەووك هیمان قانونەگە راسەوکردن ئەو غەلەتە توایگ له لایەن ئەنجوومەن سەرۆکایەتی کۆمار، هەووجەووه جموویلیگ نازایانەیی رەسی و دیریم و هەووجەووه جموویلیگ مەردمی و روونامەپیی دیریم له وەر خاتر رەسانن پەيام نیگەرانی و رەتەوکردن خەك هەریم له ئاست ئەو ناهەقیەیل گەورا ك قانونەگە گرتەسەیی خوئی نەك وەتەنیا وەرانوهر وەكورد ، لەوهرانوهر زوورم پیکهاتەیل تر عراقیش.

دانیشن نااسایی پەرلەمان کوردستان لەی وەخت و سەعاتەگام خاسیگ بوی، وەلی گشت چشتیگ نیە ئەرا ئەووك فشاریگ بەرھەمدار بکەیمنە بان ئەنجوومەن سەرۆکایەتی کۆمار لەلایگ و پەرلەمان عراقیش له لایگ ترەو، یا

ناشکرای بکەیم ئەرا رای گشتی عراقی ك هەر گامیگ سیاسی له بان بنەمای ناراس و غەلەت ئەگەر نەویشیم فەن و فیت و کلاو لەسەر ناین دەرنجامەگەیی له بەرژوونەندی عراق و سەقامگیری سیاسی و گوومەلایەتی ئی ولاتەنیە، ئەووه هەووجەووه ئەووه دیریم له بان ئاست رەسی و مەردمی و رەسانن یا ئەلامیەگە جەخت له بان لایەنەیل کەم وکوری له قانونەگە بکەیم و ئەو ناهەقیەیل ناشکرا له باوەت دابەشکردن کورسیەیل بخریەنە ژیر پرس و پرسکاری یا تەحقیق و جەخت بکریهییگ له مراجەت کردنەووی ئەو زانیاریەیل وزارت بازراگانی یا توچارەیی عراقە و له باوەت شمارەیی مەردم کورد له پاریزگایەیل هەریم ك داسەیی کۆمسیۆن، وەل ئەویشا دوبارە قسە له بان ئەو نسەیی گونجیاگە بکریهییگ ئەرا قەرەبوو یا تەعویز کردنەووی کورسی و ئەو بارووەزە سیاسی عراقە و شمارەیی تەواویگ له گشت لایەگەووه ئەرا ئەووه ك هویچ هاوولاتیگ و هویچ پیکهاتەییگ دەسدریزی نەکریهییگە بان هەقەیل سروشتی خوئی.

بایەسە ئی جارە کورد جددی و خاستر قسە له بان ماددەیی شەشم قانونەگە بکەییگ، لەوهر ئەووك دویر نیەووی داناین و دەسکاریەك لەتی ئەنجام دریاگە له وەخت خوئی بکەنەیی چەك ناهەقی نیشانداين وەرانوهر وە کورد و دەنگدەرەیل کورد له شارەگەو دی بایەسە هویچ وەختیگ ببەدنگ نەویم.

ئەوانەگ پەپچووری سیاستەیل ناوخوویی و دەرەکی پارت دادوگەشە و پەیداین دەسلاتار لەتورکیاکەن پە ی وە راسیەبەن ک گوێریان گەورایگ لەسیاسەت ئی پارتەووەدی هاتگەو سەرکردایەتی پارتەگە ی ئەردوگان نیشتگەتورکیا وەرەو ئافاریگ بەپگ ک بووگەگەورترین بازیگەر مەیدان سیاسی ناوچە ی روژەهلات ناوراس و تەننەت پایگای بتهویگیش لە ناست جەهانی ئەرا تورکیادروس کەپگ. سپاسەتەیل حکوومەتەگە ی ئەردوگان لەی چەن سالەک دەسلات ولات تورکیاگردیەسەدەس نەخش گەورایگ لەهاوکیشەسیاسیەگان ناوچەگەبازی کردیەووە تاییبەت لەکیشە ی عەرەب - ئسرائیل، ئەوسەدوینیم ک وەزارە ی کاروبار خارجیە ی تورکیانەخش یا دەور چالاک وئەکتیفیگ لەریکخستن پەپووەندیەگان ناوچەگەو تەقالاگردن ئەرا پەیاکردن چارەسەرکیشەگان بازی کەپگ، لە ناست ناوچە ی کردن لەکیشە ی عەرەب - ئسرائیل ئەوسەدوینیم هامشوو و گفتوگوووەیل چروپریگ وەل سوریا و کارووەدەسەیل ئسرائیلی و فلسینی ئەنجام کردگەو لەی راسا گامەیل خاس و مەعقولیگ ئەلگەردگەپەیش بیجگەلەنەخش تورکیالەناوچە ی ئاسیە ی ناوراس، لە عیراقیش حکوومەتەگە ی ئەردوگان لەسێ تەوەر یا محوەر کارکەپگ، یەکەمیان بتهوکردن پەپووەندیەیل وەل حکوومەت بەغدا ئەرا ئەوگ حکوومەت مالکی بکەپگە شەریکیگ سیاسی ئابووری نزیك و تەوەر دویمیان دەسمیەتداین و بەرنامەداناین ئەرا بەعزی لایەنەیل شوڤینی تورکمان

تورکیا گام گەورایگ کەفتەنوی ئیران

جواد کازم

و عەرەب تا لە کەرکوک ئەجنداگان ئەنقەرەجیووەدی بکەن و لەی دوپاخیشەپەخ پەپووەندیەیل ناوینی هەولێر و ئەنقەرەووە سەردان ئەحمەد داوود ئۆگلو وەزیر کاروبار خارجیە ی تورکیا ئەرا هەولێر و دیدار و گفتوگوووەیلی وەل کارووەدەسەیل پایەبەرز هەریم کوردستان لەوانەیش سەرۆک هەریم و سەرۆک حکوومەت هەریم تاویاوو قوناق تازەپگ لەپەپووەندیەیل دبلۆماسی دەس وەپی کرد، لە ناو خوە ی تورکیایش حکوومەتەگە ی ئەردوگان قەوڵەیلی ک لەوخت دەپەنەرە هەلۆژاردنەیل پەرلەمانی داویگە ی کورد عەمەلیەوکرد و هەر لە وازکردن کەنال یا قەنات TRT6 بگەری تا برەسیگەسەرلەنو و هاوردنەووە ناوەرەسەنەگوردیەگان شارەیل و ئاویەیل و ناوچەیل کوردنشین و وازکردن بەش زوان کوردی لە چەن زانکۆ ی ولاتەو لەی دوپاخیشەپیشواری کردن لەکاروانەیل ناشتی ک لەئەوروپا و کەمپ مەخمور و کویەیل قەندیل وەرەو ناو خاک تورکیاکەفتەپری و دوپایی و گرنگترین و بوێترین گامیش ئەو بوی ک پارت دادوگەشەپیداین پرووژی چارەسەرکردن ناشتیانە و دیموکراتخووانە ی خوە ی بردەناو پەرلەمان تا نوینەریل مللەت لە سوود و قانچەگانی ئاگادار بکەپگ و هەمیش رەنگیگ یاسایی یا قانونی بەپگەپرووژەگەو لە نایندەرەسەرکردن یا تەعدیل دەستوورنەرە سەرختنی ناسانەو بکەپگ، هەرچەن یەکارناسانیگ نیە و وەچەن دانیشتن نیەپەسیگەئەنجام وەل تویەنیم بویشیم پارت دادوگەشەو پیداین گامەیل عەمەلی گەورایگ ئەرا چارەسەرکردن دیموکراتیانە ی کیشە ی کورد لە ولاتەگە ی و کوتایی هاوردن وە چەندین دەپەخوینرزان و مسوگەرکردن دەنگ دەنگەرەیل کورد لەهەلۆژاردنەیل پەرلەمانی نایندەئەلگەردگەو لەی باووتەلەدویای عیراق یا لەئیران ناسەنوا ک تائیسەگامیگ عەمەلی هەرچەن بوپچگیش ئەرا چارەسەرکردن کیشە ی کورد لە ولاتەگە ی ئەلگەردگەپەیش لەوختیگەنارەزاییەتی مەردم لەی ولاتەرسیەسەلویتگەو و ئیران هالەووەراوەر گوێریان گەورایگ.

کورد وەک وچوود نەتەوویی لە عیراق لە شوون 2002 بریار لەبان چارەنووس خوە ی دا، ئەویش لە ریگە ی لکانن ئارەزوومەندانە ی هەریم کوردستان و عیراق عەرەبیەو، ئەو هەریمەک وەرچەرەپەریل وەک قەوارە یگ داگیرکریاگ بویەقەوارە یگ سیاسی ئداری داوریاگ لەبەشەیل تر عیراق. ئی حالەتیشەهەر لەیوواتەدی، بەلکوو لە ریگە ی جەمرەو مەلیۆنیەگە ی کوردەو مەبوی ئەرا مەرزەیل تورکیا و ئیران، لەوەر ئەو هەر لە شوون ئالشتکردن نەخشە ی سیاسی لە عیراق لە ریگە ی نەمەندن رژیم بەعسەو سەرکردایەتی سیاسی کوردستان وەنومید فرەپگەو مەبەشدار ی کردن لە دوبارەبنیاتناین عیراقیگ تازەک گشت چشتیگ لەتی هابەش بووگ لە ناوینی گشت لایەنەیل عیراقی و بووگەشەریکی کوردو عەرەب، وەل وە داخەوئەو ئومیدەک کورد داشته ی لە پرووسە ی نازادی بویەکیگ لەو خەو یلەک خەو وە پەپووەدایم، ئی ئەرا ی چوینیشەئسپات ئەو نەزەرەپەکیگ ک ئویشیگ (ئەو نوقلەک لەسەردەم ئۆپۆزسیۆن خوریە یگ تامی جیاوازتەرەلەو ک لە سەردەم دەسلات خوریە یگ) ، مەعنا ی ئەوسەئەو قەوڵەیلەک لە سەردەم ئۆپۆزسیۆن عیراقی درپاسەکورد لەریککەفتننامەیل لەندەن و سەلاحەدین تەنیا نوقلیگ بوین ک تەنیا

لە سەردەم خوە ی خوریان. کیشە ی کورد وە دریزیای تاریخ وەل عەرەب عیراقا وە تاییبەت وەل چین دەسلاتارا کیشە یگ فەلسەفی بویە و بەسیاسەوچوود و نەوین کوردەو لەی ولاتە، یەیش وەو مەعنا ک ئەقلیەت عەرەب دگان وەوچوود نەتەوویگ نیەنە یگ وە ناو نەتەووی کورد، ک خاوەن خاک و زوان و کلتور و تاریخ خوەیە. لە لایگ ترەو بەش فرەپگ لەعەرەب عیراقی وە بیان لەیواسەک کورد مللەتیگ قەرەقەرەو جویر ریوار و پەوون وەردەوام

کورد لە فەلسەفە ی سیاسی عەرەب

رێبوار عەبدولرەحیم

ئی ولات و ئەو ولات کردنەو هاتنەو وەرەو عیراق، لەوەر ئەوئویش ئەو مللەتەووە هویچ شیوپیگ هەق ئەوئەنەپریگ ک خوە ی وە نەتەووەو خوە ی وە خاوەن خاک و نیشتمان بزانیگ. بەشگیش لەعەرەبەیل عیراق وە بیان لەیواسەک کورد ئەوسا و ئیسەبویەسەسەرچەووی هەرەشە ی لە ناوچگن شوناسنامە ی عەرەبی لە عیراق، وە تاییبەت لە شوون 2002، یا هویر لەوئەکەن ک گواپا پرس یا مەسەلە ی عرووبە ی عیراقی ها لە مەترسی، یا بەعزیگ لە لیان وچوود کورد زانن وەل وەهاوولاتی پلە (2) هەساومان کەن. وە داخەوئە ی شووی هویرو کردنەفرەپگ لەچین و لایەنەیل و هیزەیل سیاسی و ئەدەبی و رووشنویری و کوومەلایەتی ناو عەرەب عیراقی گریگەخوە ی، وەل مللەت کوردیش ئمروو هەریمەیل وناو هەریم کوردستان دیریگ و نەبایەد دی وەچەو زولەوئەتەماشای مللەت کورد بکەن و دریزەنەینەفەلسەفە ی ناوچە ی و نارهوا، ئمجا ئەرا ئەوئەک بتهوینیم فشار گەورایگ بچەمەنەبان حکوومەت عیراق پایەسەگشت مەسەلەلیلمان بکەپەنەداویگ مەردمی و برەسیگەشون مەبەس و گشت ولاتەیل ئۆروپا و ئەمریکایش لەلی ئاگادارەو کەیم و مکوپ بویم لە بان وەرگرتن گشت هەقەیلمان و لەوئەردەم دەهول ئەوان بیدەنگ نەویم.

توان له بان هساو کورد به عس بارنهو

نھکرهه ئیدلبه

به عسیهیل لهوهر خاتر پلهو پایهی سیاسیان له عیراق ئاینده و له ههمان وهخت وەرگرتنهوی پۆستهیل سیادی عیراق فیدرال له کورد ، وه هاوکاری چهن لایه نیگ ناوخواهی و دهرهکی خهریک ههولداینن نهرا کۆنترۆلکردن نه نجوومهن نوینه رهیل عیراق فیدرال و پۆستهیل سهرهکی دهو لهت عیراق. حزبهیل سونی عیراق له دهوهری هه لوژاردنهیل 2005 ، دو بهرهبیا جه بهی سیاسی داشتن وه ناو (بهرهبی گفتوگوو نیشتمانی) و (بهرهبی تهوافق) ک وهکزیه وه به شداری له هه لوژاردن کردن.

عه دنان دلیمی له کۆنگرهی خه لک عیراق و خه لهف علیهان له نهنجوومهن گفتوگوو نیشتمانی و تارق هاشمی له حزب ئسلامی عیراقی بهرهبیا جه بهی تهوافق دروس کردن له وه (40) کورسیه وه به شداری له پرووسهی سیاسی و حکومتهت کردن.

له لایگ ترهوه بهرهبی گفتوگوو نیشتمانی وه سهروکایهتی سالج موتلهگ وه (9) کورسی وهک ئۆپۆزیسیون له ناو نهنجوومهن مهندهوه. بهرهبی یا جه بهی تهوافقیش به شداری له پرووسهی سیاسی عیراق کرد و ههرچهنی گرفت فرهیگ نهرا کورد دروسکرد، وهلی وه سه بهب نهوه ک لیست سییم بوی نهتویه نست بۆستهیل بهرز له کورد وهرگریگ، ئی جاره سالج موتلهگ وه پی لهیواسه ک تهوافق نهتویه نستگه دهور سهرهکی باریگه دهس نهرا دهسکفتهن ههقهیل سونی، لهوهر نهوه بایهسه ئی جاره

نهوان سه رکیشی له سونی و خواسته یلیان بکهن و خواهیان وه جهختکه سهرهکی ههقهیل سونی زانن له عیراق. ههواره یگ تر ک پیکهاتگه له شیعه و سونی علمانی وه سهروکایهتی نهیاد عهلاوی ک له لایهن نه مریکا وه پشتگیری لهیان کریه یگ، ئی لایهنه چوینکه ههم شیعه و ههم سونی بوین نمجا نهرا وه دهسهوردن علمانیهیل شیعه و سونی گشت ههوله یلیان خستنه کار، وهلی ههوله یلیان نه رهسپه نهنجام، ههر لهوهر نهویش وهک ئۆپۆزیسیون له ناو نهنجوومهن نوینه رهیل مهندهوه. نمجا له وهر نهوه ک ئی سی بهرهبیا جه بهیله ک له گوزه یشته شکهست هاوردنه له بهرهبی تازه یگ وه ناو (جموحویل نیشتمانی عیراقی) یهکه وگرتنه تا زورم دهنکه یل عه رهب سونی و شیعه یل علمانی مسۆگه ر بکهن. جه م کورسیه یل ئی هاوپه یمانیهت تازه له دهوهری گوزه یشت

هه لوژاردنه یل 67 کورسی بوی. نهگه ر بایگ و گوزه یشته ی سیاسی سالج موتلهگ و نهیاد عهلاوی بهیمنه یهکا نهوه نهرامان دهرکه فیگ ک شوناسنامه ی جموحویل نیشتمانی شوناسنامه یگ به عسه و گهوراترین هاوپه یمان سونیه یله و نه هاوپه یمانیسه وه ئاشکرا له لایهن ولاته یل عه رهبی ناوچه گه وه پشتگیری کریه یگ و بیگومان ولاته یل مسر و سعودیه و ئوردن چهن دانیشتنیگ نهنجامدانه نهرا پشتگیری کردن لهو خهت سیاسیه. له ههمان وهخت سه حوهی عیراقیش پشتگیری له هاتنه وهی به عسیه یل که یگ له بان هساو کورد، چوینکه نه حمه د نه بو ریشه سهروک نهنجوومه نه یل سه حوه ئاشکرای نهوه کرد ک ههول نهرا هاوردنه وهی نهو به عسیه یله ده یگ ک هانه ده یشت عیراق.

نهگه ر هاوپه یمانه و نهویمن گشتمان شکهست خواهیم

جابر جبوره

په راسیگه ک بریگ تهقالا کهن لهوهر چه وه نهگرنه ی ک نهگه ر هه لو یست یا مهوقف یهکگرتگ نیشتمانی عیراق له ناو بچوود وه شیوهی گهنیگ له بان بارووه زع عیراق وه گشتی کاریگه ری نه یگ و بووده بایس دو یاکیشان لایهنه یل ناودهوله تی وه پشتگیری له عیراق وهتایبهت نه مریکا ک کووتایی ده یگه پشتگیریه یل وهردوامی له عیراق نهویش وهی خاتره ک حکومتهت نه مریکا نهی باوهره پهیا که یگ نهگه ر هاوولاتیه یل نیشهته جای عیراق گرنگی یا نهه میهتگ نیه دهنه ولاتیان و پیشکه فتن دیموکراتی فایده ی پشتگیریه یلیان چهس، هه میش له لایگ تره و بریگ له لایهنه یل هه ریمی و ناودهوله تی نهی باوهره دیرن ک مللهت و حکومتهت عیراقی و په رله مان و سهروکایه تی عیراق تا ئیسه نهتویه نستنه اکووکیه یلیان چاره سه ر بکهن و ریکه فتنیگ له بان پابه ندیه یل

نیشتمانی وه دهس نه هاوردنه هه میش ئاشکراس ک هیزه یل دوشمه نانه یگ له هه ر سی دهسه یل سهروکایه تی وجود دیرن و راسه ک توانا و پشتگیریه یل خواهیان له دهس دانه وه لی زهخت یا فشاریگ له لایهن هیزه یل نیشتمانی نیه بانیان و ناچارن ک وهلیان هاوکاری بکهن ک بویه سه بایس ریکخراوه یل تیرۆزیستی وه نازادی زیاتریگ چالاکیه یل خواهیان دریزه بیهن و پشتگیریه یل له تاوانباریه یل کریه یگ وه جووریگ تهقالا کریه یگ ک که مدهسه یل و یهتیمه یل و بیوه ژنه یل وه هاوولاتیه یل په چورام له گفنگووه یل په رله مان وه حساو بارن و لهوهر اوهریش تاوانباریه یل و ئایمه یل ناپاک گشت حقوق ناقانونی بیان زامن کریا. کیسه ی گه ورا یگ ئیمنه له ی وخته وهلیه و روی وه روی بویمه نه بۆشایی یا فهراغ ناوونی تهقالیل مللهت عیراق و توانایه یلیان وه نهو باوته یله ک له په رله مان له بانیان باس کریایه یگ سهره کی نین و گرنگی فره یگ نه یرن و له داخوازیه یل راسه قینه ی مللهت عیراق دو یرن. ولات بی قانون هه لوژاردنه یل و قانون پارتیه یل و بی ئالا و بی دروشم نیشتمانی و بی سروود نیشتمانیه و گشت چشت له عیراق تا ئیسه وه شیوهی وخته نهویش له وهختیگ شهس سال له رمیان دهسلات به عس دیکتاتۆری گوزهریگ و کار کارو مده سیل عیراقی یه سه ک وه پرسیاره یل و داخوازیه یل بیگانه یل عه رهب و هه ریمی و ناودهوله تی جواو بیهن ک ئیمان نه یرن گو یپرانکاریگ له عیراق روی داگه و له ناو راس نهی راسیه یل ته لئه، کارو مده سیل شه ره فدار یگ هه ن ک تهقالا کهن گرنگی بیهنه عیراق و وسیان لهوهر اوهر هه ر دهس دریز یگ و دویری گرتن له هه ر بهر ژوه ندیه یل تاپیه تیگ و پیشکه ش کردن خاسترین دهره فت یا فورسه ت وه هاوولاتیه یل عیراقی.

تورکیای

ئسلامی - علمانی - نه ته وهی

عنا کریم

له تورکیای علمانی - ئسلامی ک ریشهی هردوگیان له ولاته کوتیا که و شوون خویان کردنه سهوه و تا ئیسه هردوگیان به کتری لانه وردنه، ئمجا وهل علمانی و ئسلامیه گهیش مهسهلهی نه ته وهی زاله و چتر گرده و گه ریا نه و پایه و مهیدان سیاسی ولاته گهیش که فته که سه ناویان .

ئمجا ئه و مهسهلهک توایم ئشارهت وهی بکهیم، ئه ویش کاریگه ری سنی کوچکه ی علمانی - ئسلامی - نه ته وهی ئه را نا و کوومه لگای تورکیا و به سیانی وه په له کیشکردن تاک ئه را بان خهت ئه و سستمه یله، ک ئه ویش له ریگه ی پارت و لایه نه یله وه و له وهر خاتر دهنگ زیاتر له وه خهیل هه لوژاردن، وهلی خهت سه ره کی مهسهله ی نه ته وهی به ک له بان گشت پایه یل

تورکیا رهنگه و ده یگ . ئه را نمونه: ئالا یا بهرجه م له نا و گشت تورکیا مهسهله ی دوو سدا شتی گرنک یا موهمه له لایان . له لایگ تریشه وه هه ر تاکیک تورک بگر خوهی وه قه رزار که مال ئه تا تورک زانیگ و، وه جووریگ کار ئه را ئه وه گه ریگه ک ئه و ده ستووره ئه و ئه را ولانگه ی داناسه ی مقه به تیگه ریگ بووگ، بیجگه ئه وه ویش کاریگ له یوا کریگه ک ئه تا تورک و کار و سیاسهت و تاریخه که وه ئه مانه ته وه بدیره یگه دهس نه وه یل و هو یج وه ختیگ ریگه ی ئه وه نه دریه یگ له هو یز تاکه یل کاله و بووگ و له گشت شوون و ناوچه یگ له و ولاته و له سه نته ر و له شوونه یل گشتی وه ره سم و په یگه ر هه میشه ئه تا تورک ئاماده یی یا جزوور دیریگ . وه گشتی تو یه نیم بو یشیم خوه شه ویسی ئه را بهرجه م و

سه رکرده له و ولاته چشت چه سپیا گیگه له هو یز تاکه یل کوومه لگا، له وه ر ئه وه بهرجه م ئه وه نه پیر و وزه وه لایا نه وه ک له پال ناو نیشان هه ر رووژنامه و گۆفاریگیا نه وه بهرجه میگ تورکیا ههس، وهل ئه وه یشا تا ئیسه یش هو یجگام له و رووژنامه و گۆفاره یله حاشا نه کردنه و داوای ئه وه نه کردنه ئه و بهرجه مه لاوه ن، له هه مان وهخت هو یج رووژنامه به گیش ره خه نیگ له رووژنامه یگ تر نه گرتگه وه ئه وه ک بهرجه م تورکیا یا بهرجه م تایهت حزب له قه ی رووژنامه که وه وجود دیریگ و نیشانه ی حکوومه ته، ئمجا ئایا ئه گه ر ئی نمونه ییشیار بگریه یگ ئه را رووژنامه و گۆفاره یل کوردستان بایه سه چ گه رفیگ دروس بکا و چوین ره خه له به کتری بگرن؟

مهسهله ی ئسلام له ده ولت علمانی شون خوه ی کردگه سه وه و نه تو یه نسته گه شوون وه تورکیای علمانی له ق بکا، ک هه رجه نی بهرزی ونز می له حوکمرانی و کار سیاسهت ههس له ناو نیان، وه لی کار له بان کوشانه وه ی نه کریگه، چوینکه کوومه لگا شوون گشتیان کردگه سه وه وه مه رجه کاره که له خه مهت گشتی بوو، ئمجا ئه گه ر بایگ و له نمونه ی ئه سته مبوله وه ته ماشای تورکیا بگریه ی، ئه وه له روی علمانی و کوومه لگای مه ده نی و ئازادی رووژنامه گه ری و ئازادی تاک و کار ره سمیگ نیشان ده ی ک هو یج وه ختیگ سیما ی ئسلامی وه په وه نه وه، ئه گه ریش له روی ئسلامیه وه ته ماشای هه مان شار بگریه یگ، ئه وه با وه ر نه که یه د علمانی شوونی بووده وه .

**نیمچه دویرگه یا جه زیره ی
کۆریاک نیسه هەردو ولات
کۆریای باکوور و باشوور
گریگه وەر یه کیگه نه و
ناوچه یله ک مەردمه گە ی
ناره زوو رمیان نه و دیواره
کەن ک سانه یل سانه جویر
دیوار بهرین هەردو ولات
کردیه سه دو کوته و ؛ نه و
دیواره ک وه بی خواست و
نیراده ی خوه یان و له سایه ی
رهفتار فه رمانه واگان یان
خاک و ناو و میژوو
کلتور و چاره نویس
و بهر ژه وه ندیه گانیان
کردیه سه دو کوته و ؛**

خه و کۆریه ییل و واقع ئەلمانیه ییل!!

فارووق جهه ییل

له لایگتره و وهختیگ مەردم هەردو کۆریاله
ناو خوهشی و ناره زوو گه ورای یه که وگردن
نیمچه دویرگه گه یان بوین، میدیاگان
خه وەر له یه کداین دو کهشتی جهنگی
کۆریای باکوور و باشوور په خشه وکردن

نهگ هەر نه وه به لکم شه ره جار بار
گرژیه گان ناو نی نه دو ولاته ره سیه سه
نزیك دواره وه بوین نه وه جهنگ و
مالویرانیه ک له دهیه ی په نچای سه ده ی
گوزه یشته له ناو نی هەردو ولات رویدا.

ئهتۆمی یا نه وه ویه گه یه وه بویه سه مایه ی
هه ره شه نه را هاوساگانی و کوومه لگای
ناوده و له ته ییش نیگه ران که یگ و هەر وه ی
خاتریشه ئیداره ی سه رۆک بۆش نه و ولاته
خستویگه رز محوره شه ر.
ئه لاجه و ی ها له وراک سه ربار دسد ریژی
کردن نه را بان سنووره ناویه گان باشوور
؛ کۆریای باکوور یا شمالی دهس وه جی له
سیئۆل تواستگه ک داوای به خشش و عه فوو
بکه یگ و وه ی جووره سه ر له نوو غه له ت
ومله وریه گان گوزه یشته ی خوه ی دواره وه
کرد و تواست (جوور) نه و دزه بکه یگ
ک وه رج له خاوه ن مال دهم واز بکه یگ
هاوار کرد) سه رنج کوومه لگای ناوده و له تی
وه ره ولای خوه ی بکیشیگ و له یوا نیشان
بیه یگ ک نه وه کۆریای باشووره ک شه ر
وه پی فرووشیگ. له چه ن روویگه وه

بارووه زع نیسه ی هەردو کۆریامینیگه
بارووه زع جار ان هەردو ئەلمان؛ کۆریاییلیش
جووره ئەلمانیه گان یه ک مله تن و بنه چه یان
یه کیگه و خاوه ن یه ک خاک و میژوون، دو
کوته و بوین هەردو ولات کۆریا و ئەلمانی
له ناکام یا نه ته یجه ی جهنگ جه هانی دویم
و ململانی گه ورا هیزه ییل هاته دی وه لی هه ل
و مه رج سیاسی و ناوده و له تی و خواست
و نیراده ی ئەلمانیه گان هیشت مله لت ئی
ولاته جهنگ دو کوته و بوین فه ره بیه ن وله
گشت بواره ییل بکه فنه نوا.
له کووتایی یه مه نگه بویشیم ک
ئەلمانیه ییل له یاد بیس ساله ی یه که وگردن،
په تای دوکوته و بوین خسنه سه زواله دان
میژوو وه لی دهسلاتدارمیل کوریای گه ورا
له یاد ۵۶ ساله ی دوکوته و بوین نیشته پف
که نه ناگره کزه و بویه گه.

کیشهی کورد له کوردستان تورکیا و مهودا یا بوعدده ستراتیجیه گهی

عبد الرحمن نالووچی

چهن وه ختیگه له گشت لایه نهیل سیاسی
تورکیا جوور پهرله مان و سه روکایه تی کۆمار و
سه روکایه تی نه نجوومه ن وه زیردیل وه تاییه ت
له زوان عبد الله گویل سه روک کۆمار و ره جه ب
تهیب نه ردوگان سه روک نه نجوومه ن وه زیردیل
و هه میش سه روک نه رکان له شکه ر یا جه میش
تورکیا خواه شیبینیه یلیگ نه را چاره سه ر کردن
کیشهی کورد نیشان دریه یگ و گشت لایه نه یل
له بان چاره سه ر کردن نهی کیشه له ریگهی
دادوه رانه یگ جه خت که ن.

یه کیتی نۆروپا و ئەمریکایش لهی کاره پشتگیری که ن.
هه رچه نیگیش ته قایلل حکوومه ت تورکیا دویر له راسی و
جدیه ت بوود، وه لی باوه ت کورد له ولاته هه ره گرنگ یا موهم
مینیکهی و زه روورده ت دیریگ ک چاره سه ر بگریه یگ و یه کیگ
له باوه ته یل سیاسی گرنگ له کوومه لکای تورکیا ک بایه د
ته قالا بکه یگ نه را چاره سه ر کردنی وه جووریگ رووله یل
نه ی لایه نه له ناوچه گه له سه قامگیری نیشمانی و نه ته ویاتی و
گه شه به یا کردن بی به ش کریانه.

وه خت خاسیگ وه دهس هاتکه تا حکوومه ت و لایه ن
نۆپۆزیسیون له تورکیا ته قالا بکه ن نه را چاره سه ر کردن
باوه ته یل ناوچه گه و وه تاییه ت باوه ت کورد نه وه میش له
وه ختیگ تا ئیسه هیر شه یل تۆندره وانه و دادوه رانه یگ له دژ یا
زد کوومه لکای کوردی نه نجام گریگ و تا نه ی چهن وه خت
دو یا خره کورد ک یه کیگ له ملله ته یل کوینه له ناوچه گه بوینه
وه تورکه یل کوینه نشین وه حساو هاتیان و وه گشت شیوه یگ
ریشه یل تاریخی نهی نه ته وه خستیانه دروو نهی باروه ریه یل
شوفینیه بویه بایس یه ک تورکیا له ناره زووی تیکه لپوین
وه ل یه کیتی نۆروپا دویره و بکه یگ و تا وه ختیگ نه ته یه نیگ
کیشهی کورد و باوه ت حقوق نسان چاره سه ر بکه یگ و شه ک
یا گومانه یل له باوه ت دادوه ری له بان حکوومه ت تورکیا
لاوه یگ .

گشت جاریگ له له یه که و داینه یل و دراسه یل له باوه ت
چاره سه ریه یل ستراتیجی نه را چاره سه ر کردن نهی باوه ته
ناشکرا کریاسی ک نهی کیشه بایه د له ریگهی زیاری
و دیمۆکراتی و له وه رچه و گرتن حقوق نسان و بریاره یل
نه ته وه یل یه که و گرتگ چاره سه ر بگریه یگ.

نه ته وه ی کورد ک له زوانه و زاراوه یا له جه یل جووروه جووریگ
دیریگ و عاده ته یل و داب و نه ریته یل فره یگ دیریگ و زیار
نسان و تووانیگ دیریگ له لایه ن قویلابی زیاریه و وه
عیلامیه یل و کاردۆخیه یل بریگ سه رچاوه ی تر په یوه ندی
دیریگ ک نهی زیاره نه را هه زاره ها سال وه رجه ئیسه گله و
خوه یگ و له سه ره تایی ترین نه ته وه یل جه مان وه حساو تیه ن
نه ی نه ته وه له وه ختیگ له لایه ن تورک و فارس و عه رب
ته قایلل فره یگ کریا نه را له ناو بردنی و ویران کردن و وه لی
هه ر سه ربه رز و وه توانا مه نه ی ته قالی نهی نه ته وه نه را وسیان
له وه راوه هه ر دهس دریزی و له ناو بردن و له وه رچه و
نه کرتن و گشت شیوه ی گوشتار ده سه جه می و جینۆساید

بویه بایس ک کوومه لکای ناوده وه له تی له ریگهی قانونه یل و
ریکخراوه یل و ریککه فته نیلی نهی باوه ته وه گه وراترین باوه ت
چاره سه ر نه کریاگ له جه مان نه لان بکه یگ . رووله یل نهی
نه ته وه گشت جاریگ ته قالا کرد تا وه پابه ندیه یل نسان و
میژووپی خوه ی پابه ند بمینیکهی و له گرنگی باوه ته گه
ناگاداری دیریگ ئیمنه نه نا له کوردستان تورکیا دوینیم ک ۲۲
ناوچه ی کوردنشین و جوود دیریگ و شماره ی نیشته جابویه یلی
نزیگهی ۳۰ ملیۆن که سه ک و وه هو یچ شیوه یگ نهی راسیه
نیه شاریه یگه و نه وه میش له وه ختیگ ولاته یل فره یگ و جوود
دیرن ک شماره ی نیشته جابویه یلیان له (۱) ملیۆن که سیش
که متره وه لی جوور ولاتیگ وه حساو هاتنه ک برسیاره یل
فره یگ له باوه ت نه ندازه ی دادوه ری نسان و حقوق نسان و
قانونی بوین نه ته وه یل یه که و گرتگ نه رمان خه یگه روی.

کیشهی کورد له تورکیا ک لایه نه یل سیاسی و رووشنه یری
و قانونی وه باوه ته یل گرنگ و حقوق نسان و باوه ته یل
دیمۆکراتی په یوه ندی دیریگ. نه را چاره سه ر کردن کیشه ی
کورد بایه د نهی باوه ته یل له وه رچه و بگرین یه کم چشت بایه د
ژیانیان ریک بگریه یگ دویم وه و جوود میژووپی کورد ک نه را
هه زاره ها سال وه رجه ئیسه نمتراف بگریه یگ نه وه میش له
وه ختیگ و جوود نه ته وه ی تورک له ناوچه گه زیاتر له (۸) سه ده
نیه . سیم چشت نهی نه ته وه بایه د له زیان سیاسی نه وه میش
وه گووره ی قانونه یل ناوده وه له تی به شداری بکه یگ و نه ی
حه قه داشوود ک زانی وه ره و نوا بو یگ و هه میش بایه د
سه رله نوو دۆسیه یا مه لف پارت کریکاره یل کوردستان له
یه که و بدریه یگ نه وه میش له وه ختیگ نهی پارتته چهن جاریگه
ناگریه س یه ک لایه نه نه لان بکه یگ وه تاییه ت له ی چهن وه خت
دو یا خره؛ له لایکتره و کاروه ده سیل هه ریم کوردستان عیراق
نه لان ناماده یی کردن ک ته قالا بکه ن نه را نزیکه و کردن
دیدگا به یل و چاره سه ر کردن نهی باوه ته .

ئیمنه له یرا برسیار تره کیگ دیریگ ک گرنگی یا نه هه میه ت
فره یگ دیریگ ک نه وه میش نهی برسیاره سه ک تا چ نه ندازه یگ
ته قایلل راسه قینه و بته یگ نه را چاره سه ر کردن کیشه ی کورد
نه نجام گرتکه و گریگ و چهنیگ وه خت نیاز دیریگ تا یه ک
لاوه بگریه یگ. گشت نه و لایه نه یل ک وهی کیشه په یوه ندی
دیرن نهی باوه ره دیرن ک ناوچه گه نارامه و نهود تا وه ختیگ
چاره سه ر دادوه رانه و هه میشه یگ نه را نهی کیشه دیاری
بگریه یگ؟.

قوربانیکردن وهیهکیگ له دیارترین نه‌ریتیل ناو کوومه‌لگای کوردواری دانریاگه و دانریه‌یگ. ئەو نه‌ریته ک کویه‌نترین تاریخ ئەرا خودی تۆمار کردگه. هەر له روژگارەیل کویه‌نه وهک ئاده‌میزاد له بان ئی گووشە‌ی زه‌ویه نیشته‌جی بویه قوربانیکردن په‌یا بویه. وه مه‌عنا ک قوربانیکردن ئەرا په‌رسگایه‌یل ئەنجام دریاگه. ئەویش وه مه‌به‌س وه‌خشین کووچکردگه‌یل بویه‌یا ئەرا وه‌دیهاوردن دوعا و نزای زنگه‌یل. ئەمجا له‌یرا وه گوورە‌ی ئەوهک تاریخ ژیان ئاده‌میزاد له بان خاک کوردستان چووگه‌وه ئەرا سه‌رده‌مه‌یلیگ فره‌ کویه‌ن، هەر له‌وهر ئەوه تاریخ قوربانیکردنیش له شوون دهرکه‌فتن ئاده‌میزاد و ناشابوین وه باوهر و باوهر دینی دهر که‌فتگه ک تاریخه‌گه‌ی چووگه‌وه ئەرا زیاتر له سه‌ده‌هزار سال.

له لایگ تره‌وه نزیکه‌ی چوار هه‌زار ساله عه‌یدیگ دانریاگه ئەرا قوربانیکردن و تاریخه‌گه‌ی چووگه‌وه ئەرا هه‌لو‌یست یا مه‌وقف (ئبراهیم کور نازمه‌ر ۲۱۶۶ - ۲۰۱۶) سه‌لام خودا له‌ی، وه ئەوه ک ته‌نیا له وهر خاتر خه‌ویگ بریار دا (ئسماعیل) کوری بکه‌یگه قوربانی ئەرا خودا، وه‌ی خودای په‌روه‌ردگار ره‌حمی وه‌پیا هات و له جیای ئسماعیل (وه‌رن) یگ کرده‌دیاری ئبراهیم باوگی تا له جیای ئسماعیل کوری سه‌ری بووریگ. دی ئەو رویداگه بویه بوونه‌یگ سالانه‌و ناوی نریا (عه‌ید قوربان). ک سه‌رته‌ا له لایه‌ن مه‌ردمان نیمچه‌ دویرگه یا جه‌زیره‌ی عه‌ره‌بیه‌وه سه‌ره‌لدا، دوياخ‌ریش وهک ئەرکیگ دینی و کلتووریگ بویه‌نه‌ریتیگ دینی. ئەمجا له شوون (۲۶) سه‌ده‌یش له‌و رویداگه ئەو نه‌ریته وهرجه (۱۲) سه‌ده له چوارچیوه‌یگ ئسلامی ره‌سیه کوردستان و ناشنا بوی وه کورد، وه‌ی تا ئیسه‌یش نه‌عه‌ره‌به‌یل له مه‌عنا‌ی قوربانیکردن ره‌سینه‌سه‌وه نه‌یش کورد و نه‌ته‌وه‌یل مو‌سلمان تر.

جویر ئەوهک له سه‌ره‌تاوه ئشارته وه‌پی کردیم، نه‌ریت قوربانیکردن ته‌نیا نه‌وه‌سیاسه‌ دین ئسلامه‌وه، به‌لکوو نه‌ریتیگ فره‌ کویه‌نتره له ئسلام و له تاریخه‌گه‌ی (ئبراهیم کور نازمه‌ر) سه‌لام خودا له‌ی،

نه‌ریت قوربانیکردن له لای کورد

د. که‌یوان نازاد

چوینکه فره وهرجه ئەو تاریخه سو‌مه‌ری و ئاشووری و ئەکه‌دی و چینی و هندی و ئیرانیه‌یل وه کوردیشه‌وه قوربانیکردن کردنه نه‌ریت و ئەرکیگ دینی ئەرا ئەوبت و په‌رسگایه‌یله ک کردینه‌ی خودای خوه‌یان. ئەمجا له‌یرا نه‌ریت قوربانیکردن لای کورد به‌سیاسه‌ فه‌یریگ ئەرک و بنه‌مای دینی و کوومه‌لایه‌تیه‌وه، چوینکه جویره‌وه‌جه‌یگ هەر تاک و خیزانیگ وهرجه‌هاتن عه‌ید قوربان بایه‌سه بریار قوربانیکردنیگ داوین وه نیه‌ت دله‌وه و نیه‌ته‌گه‌یش ئەرا یه‌کیگ له کووچکردگه‌یل یا مردگه‌یل یا به‌عزه

جاریگ ئەرا زنگه‌یلیش دریاویگ تا خودای گه‌ورا له گونا‌هه‌یلی خوه‌ش بووگ، ئەویش وه مه‌رجیگ ئەو حه‌یوانه ک کریه‌یگه قوربانی بایه‌سه (نه‌خوه‌ش و ئاوس و له‌ر و پیر) یش نه‌وگ تا وه‌ختی به‌ش کریه‌یگ له ماله‌یل دهوروهر دوعای پر وه‌دل بکه‌ن ئەرا خاوه‌ن قوربانیه‌گه و تا په‌روه‌دگار ئەو قوربانیه‌ فه‌بوول بکه‌یگ، ک هه‌رچه‌نی خودا هه‌وه‌جه‌وه قوربانیه‌ نه‌یریگ، وه‌ی ئامانجی ئەوه بویه‌ک ده‌وله‌مه‌نه‌یل وه‌و کاره که‌میگ له مه‌یه‌ته‌ی فه‌قیر و نه‌داره‌یل که‌مه‌و بکه‌ن.

ناوچه‌یل داوریگ کوردستان و ئامانج تیرۆریسته‌یل

هه‌یاس کاکه‌یی

کوردستان هەر له شوون نه‌مه‌ندن ده‌سلات ماده‌یل (۵۵۰ - ۸۵۰ ز.) که‌فته ژیر فشار و داگیرکاری و دابه‌شبوین و جه‌نگ و کاو‌لکاری و مالویرانی و نه‌نفا‌له‌وه. له قونا‌غه‌یل جیا‌جیای خاوه‌ن ده‌سلاته‌یل و داگیرکردن و له‌شکر کیشی بیگانه تا ره‌سیگه تاریخ تازه‌ی ناوچه‌گه له روژه‌لات ناو‌راس و کورد وهک مله‌ت و نه‌ته‌وه هس وه‌و زولم و زووره کردگه و هەر له زویه‌وه هه‌ول ئەوه‌ داگه هه‌قه‌یل ره‌وای خودی باریگه ده‌س و داگیرکه‌ره‌یل دویره‌و بخه‌یگ و خوه‌ر نازادی هه‌لایگ له بان ولاته‌گه‌ی وه شیوه‌ی شوورش و دروسکردن و دامه‌زرانن میرنشینی تا ره‌سیگه جه‌نگ جه‌هانی یه‌کم ک چه‌رخ‌یگ تازه‌ی جه‌هانی په‌یا بوی. کورد له‌وه‌یش ئومیدیگ په‌یا کرد، ک بووگه خاوه‌ن ده‌وله‌ت و خاک خودی، وه‌ی فره‌وه پی نه‌چی ئەو ئومیدیسه‌ فه‌وتیا، ئەویش وه بریار هاو‌په‌یمانیه‌یل وه دابه‌شکردن خاک کوردستان له بان ولاته‌یل دهوروهر وهک ماله‌میرات، وه بی ئەوهک هویچ هساویگ بکریه‌یگ ئەرا مله‌ت کورد، ئەمجا نزیکه‌ی هه‌زار سال وهرجه ئیسه نه‌خشه ئەرا خاک کورد و کوردستان کیشریاگه و له لایه‌ن جوگرافیاناس مو‌سلمانه‌وه مه‌حمود ئەله‌قه‌شقه‌ری (کازغهر) وه‌ناو (خاک کورد). جوگرا‌نه‌یل و ده‌سلاتدار ولاته‌یل دهوروهر خاک کورد وه‌بی به‌زه‌ییانه که‌فته‌سه گیان مله‌ت کورد، هەر له بیبه‌ش کردنیان له خوه‌نه‌واری و خزمه‌تگوزاری ته‌ندروسی بگر تا زولم و زوورداری و چه‌وسیان و له‌شکرکیشی ئەرا بان ناوچه‌یل جیا‌جیای کوردستان، له‌وهر ئەوه تا ئیسه‌یش زوورم ئەو ناوچه‌یله که‌میگ له رووشنایی وه خوه‌یانه‌وه نه‌ینه، ک ئەو سیاسه‌ت جه‌فت و ناپه‌سه نیانه بویه سه‌به‌ب ئەوه ک چه‌نه‌ها راپه‌رین و شوورش و جموحویل په‌یا بووگ تا ره‌سیگه شوورش ئەیلوول گه‌ورا وه سه‌رۆکایه‌تی بارزانی نه‌مر، ک ته‌فه‌ینه‌وه‌ی گه‌ورایگ بوی له روی ئنسانیه‌وه له جه‌هان. له ریکه‌ه‌فتنه‌نامه‌ی ۱۹۷۰ ئەرا دابینکردن ئۆتۆنۆمی یا حوکم سه‌روه‌خوه‌یی ئەرا کوردستان گرفت شار که‌رکووک بویه سه‌به‌ب به‌رپا‌بوین ناگر جه‌نگ و شوورش له سال ۱۹۷۴. ئەمجا له شوون پیلان ۱۹۷۵ دژ وه مله‌ت کورد وه گشتی و کپه‌وکردن ده‌نگ شوورش کورد، رژییم ره‌گه‌زه‌یه‌رس به‌غدا ده‌سکرده له‌ته‌له‌تکردن باشوور کوردستان و لکانی وه پاریزگایه‌یل تر عیرافه‌وه ئەرا که‌مه‌وکردن کاریگه‌ری یه‌ک‌ریزی و یه‌کده‌نگی کورد. ئەیه بیجگه وه کارهاوردن زولم و زوور و جیوازکردن مه‌ردم کورد وه‌زوورمه‌لی و بیجگه ئەنفا‌ل و کیمیاواران مله‌ت کورد تا ره‌سیگه جه‌نگ که‌نداو (خه‌لیج) دویم و رزگاربوین عیراق و کوردستان و ده‌سکه‌فتن فیدرالیه‌ت وه گووره‌ی ده‌ستوور تازه‌ی عیراق. ئەو ناوچه‌یل داوریگه ک رژییم وه‌رین په‌یره‌ویان کرد له سیاسه‌ت جه‌فت خودی، ئیسه کردنه‌سه‌ی کورد و بویه‌سه ناوچه‌ی ناکووکیدار، ک هه‌رچه‌نی خوه‌یشی به‌شیگن له جوگرافیا و خاک کوردستان، مه‌به‌سیش له‌کاره‌گه چوینکه ئەو ناوچه‌یله ده‌وله‌مه‌نن وه نه‌فت و سه‌رچه‌وه‌یل تر و زوورم چاله‌یل نه‌فتی باکوور عیراق که‌فته‌سه ئەو ناوچه‌یله، ئەمجا ئەوانه‌یش سیاسه‌ت جه‌فت و ره‌گه‌زه‌یه‌رسی رژییم وه‌رین له مه‌غزیان چه‌سییاگه و هه‌میشه خه‌ریکن گرفت و کیشه دروسکه‌ن ئەرا هاتنه‌وه‌ی ئەو ناوچه‌یله ئەرا بان خاک کوردستان و هه‌ول ئەوه دهن وه ترسانن و کوشتن و برین فشار بخه‌نه بان مه‌ردم ئەو ناوچه‌یله تا خاک باوگ و باپه‌ره‌یلیان بیلنه‌جی یا مل بجه‌منن ئەرا سیاسه‌ت ئەوان و ده‌س له کلتوور و هه‌ق ره‌وای خوه‌یان هه‌لگرن، یه‌یش له‌وه‌ختیگ هاتنه‌وه‌ی ئەو ناوچه‌یل داوریگه‌خواست و ئومید مه‌ردمه‌گه‌یه وه کورد و عه‌ره‌ب و تورکه‌مانیشه وه تا هه‌وای نازادی هه‌لژن و ئەمن و ئاسایش وه خوه‌یانه‌وه‌بوینن.

منال له ناوونى وجود و ئمايه تکردن

ئارام سالج

هەر کاریگ له ژيان ك ئادهمیزاد بریار نهجامداينى بهیگ، بایهسه نامانچيگ داشتوگ، وهل كيشهى تاك كوومه لگای ئيمه ئه وه سه به شيگ لهو كارهيل گرنگ ياموهمهك بهسياسه ژيان خودى خيزانیه وه وهك خواستگ نیه تویه نيگ خودى بریار يا فەرار يهكلاردنه وه له بانى بهیگ، ئيمجا ئه وه ك له پيرا توایم باسى بکهيم، وجود و له داينگ بوين مناله.

وهختيگ ژن و شوى بریار منالهاوردن دن، ئايا تا چهنیگ کاریگه رن وه قسه و تانهى مهردم و قهوم و كهس و كارهيليان؟ ئايا تا چهنیگ هساو ئهرا ئمايه تکردن و ئايندهى ئه و مناله كرده؟ ئيمجا مه به سمان لهو هساو كرده له گشت لايه نهيل ئابوورى و كوومه لايه تى و پهروه ردهى و دهروينى و چشتهيل تر له و مناله، چوينكه ئه گه ر بايگ و لايگ بکه يمه نلاى ئه و هاوسه رهيله ك چهز له منال نيه كه ن يا بتوان تا چهن سايگ منال ئهرايان نه وگ، ئه وه دوينيم تا رادهى فرهیگ تويش قسه و لوومهى مهردم و كوومه لگا بوونه وه و بگر هه

له كه سهيل ناسيار تا ره سيكه كه سهيل بيگانه. دهسختن وه ناو ژيان تايهت، گرفتگ گه وراو سه ره وهى سه ره كى كيشه و گرفتهيل كوومه لايه تيه وه بى ئه وه ك درسه تيگ ته و او ئهرا چشتهيل كوومه لايه تى و دهروينى و پهروه ردهى و كهسى و ئابوورى بکريه يگ . گه ورا ترين كيشه منال له كوومه لگای ئيمه ئه رك ئمايه تکردنه وه تايهت له روى دهروينيه وه خيزانه يله فرهیگ ههس ك هويچ دهريه ن نين ئه گه ر مناله ييليان شه رمن بوون يا گووشه گر بوون، چوينكه فره وه بيان خوه شه و ئويش ئه يانه مناله ييلگ سه لار و سه نگين، چوينكه كهس گله يى له دهسيان نيه كه يگ چ له مال چ له دهشت و مه درسه، وه راسى ئى هه لسوكه فته خيزانه يله وه جووره په سه ن نيه، چوينكه شه رمنى و گووشه گيرى ته بيه تىگ ناپه سه ن و ناشرينه، له وهر ئه وه سروشت راسى منال تيكلايى و روى خوه شى و ئازاييه، ئمجا له وهر ئه وهك پهروه ردهى، تازمه رمنى و گووشه گيرى منال وه نه خوه شيگ دهروينى دانه يگ، بيگومان بایه سه چاره سه ر بکريه يگ و هووکاره يلى بکريه يگه دى و له هه مان وهخت خيزانه يله بایه سه ئاگادار ئمايه تکردن مناله ييليان بوون.

له بان تاك كه مته نيه له جووره يله تر تون وتيژى، ئمجا جوهر ئه وهك ئشارهت وه پى كرديم له ريگه ي موباييل و ئه نته رنييت و چشتهيل تر ته كنىلۆژى بووگ ئه و مه ترسيه دروس بکريه يگ. بيگومان ئه و تون وتيژى تازهك ناوى نرياهه تون وتيژى ته كنىلۆژى وه تايهت دژ وه ژنه يله وه كار تيه يگ و مه ترسى خراويگ ديريگ ، چوينكه دوهر نيه بووگه سه به ب له ناو بردن ژنه گه له روى دهروينى يا له روى لاشه يى و كوومه لايه تيه وه. ئويش گوايا له ناو كوومه لگای ئيمه و له كوومه لگايه يله روژه لات ناو راس يه كيگ له گه ورا ترين قهيرانه يله و ئه و كيشه يله ك تويش تاكه يله هاگه نه وه سهك وه سييله ته كنىلۆژيا له جباي ئه وهك ئهرا خزمه تکردن تاكه يله بارينه كار، ئهرا له ناو بردن تاكه يله تيه ريه نه كار وه تايهت ئهرا له ناو بردن ژنه يله، له وهر ئه وه ك رووژانه سه ده ها جار ئيمه هس وه نه وه كه يم ك جايه يله جوانه يله تون له ناو شوونه يله گشتى رسم ژنه يله بگرن و په خشيه و بگن و سووكايه تى وه ژنه يله بگن. ئى كارنه ك ته نيا زه رهد وه تاك ره سنيگ ، به لكوو زه رهد وه گشت كوومه لگا ره سنيگ و ئه وه ك ئى كاره كيگ بيجه نه وهك گرفت دهروينى ديرن وه هه مان شيوه گرفت رووشه ويرييش ديرن. له هه ريم كوردستان يه كيگ له و كيشه يله ك روى وهر روى ژنه يله بووگه وه ئه وه سه ك ژنه يله نيه تويه ن و نه رازووو خوه يان جنگ له وهر بپوشن ك شايهت مه ردمان نه فام يگ رسميان بگرن و په خشيه و بگن. ئمجا فره وده اخوا وه نه ژنه فتمه ن تا ئيسه كه سيگ وه سه به ب خراو وه كارهاوردن موباييله وه سزاي قانونى درياويگ. ئهرا نموونه بایه سه موباييل ئهرا كارهيل خواست يا ئهرا كارهيل تهنگانه يگ وه كار بايگ له ي رووژگار نمرووه و بتويه نيم قانجا له لى بکه يم نهك وه خراوى باريمنه ي كار و زولم له ژنه يله و دوپه تيه يله وه پى بکه يم.

موباييل وه سيله يگ ئهرا په يوه ندى يا هووکار يگ ئهرا تون و تيژى؟

ديار سالار

له باوهت موباييل و چوينيه تى وه كارهاوردن و کاریگه رى خراو وه كار هاوردنى فره باس كرياگه، وهل هه رچه نى زياتر له باوهت وه سيله ي ته كنىلۆژيا فسه بکه يم له وهر خاتر هووشياره و كرده كوومه لگا وه هيمان هه ر كه مه، چوينكه بيجه نه وهك موباييل هووکار يگه ئهرا په يوه نديكردن مه ردمه يله وه بکريه يه وه، وهل ئى خزمه تگوزارى ته كنىلۆژيا له هه مان وهخت تويه نريه يگ ئهرا مه بهس ئه نجامداين تون و تيژى قانجا له لى بکريه يگ و بکريه يگه هووکار يگ ئهرا دروسکردن مه ترسى له بان گيان كه سه يله تر. ئمجا بگونجه يگ ئه گه ر بتويه نيم و (تون وتيژى ته كنىلۆژى) وهك جووريگ له جووره يله تون وتيژى تاريه بکه يم ك مه ترسى و کاریگه ريه گه ي

هونه ر

ره فیقی

زاهر زانا

فره یگ دیریگ وه خاس سازی له ی مهیدانه وه، نمجا له وهر خاتر ره فیقی خاس و دروس و سه رکه فتگ چهن خالیگ خیمه روی:-

1- ره فیقی کیید و کی ره فیقه ده: چوینکه هه لوژان ره فیقی کار خواستیگه و بایه سه بزانیید کی هه لوژنید .

2- دل سووز به نهرا هاوریه گهد جویر نه وهك نهرا خود دل سووزید و نهرا کار خاس و نه فدار رینمایی بکه و دلخوش به وه سه رکه فتنی و له وهخت تهنگانه وه لیا به .

3- راسگوویی له ناوونی خود و هاوریه گهد گرنگ یا موهمترین چشته، چوینکه متمانه زیای که یگ له ناوونیدان و بی متمانه یی هوچ مهعنا یگ نهیریگ .

4- له وهرانوهر کاره یل خاسی ده سخوشی له لی بکه و له کم و کورپه یلی بووه خش .

5- نه گهر غه له تیگ نه نجام داید داوای وه خشین له لی بکه و نه گهر داوای وه خشین له لید کریا خوشحال به وه داواکاریه گی و دل نه شکن .

6- هوچ وهختیگ وه تنیا هه لوئیست یا مه و فقیگ هاوریه گهد مه زنه مه که و له ناو لاپه ری چه رمگ تهنیا ته ماشای خال سیه نه که یید، نه گهر ته له فون یگ نه رای کردید و جواود نه یا بویش شایه ت ناگادار نه یا خه ریک کاریگه و نه وه وخته یله بجه هویر خود ک هاوریه گهد وه پری دل سووزیه وه وه لدا بویه و یارمه تیید داگه

7- له وهخت تهنگانه و ناخوشیه یل وه دل سووزیه وه وه لیا به و پشتی بگر وهره و چاره سه ر گرفته یل و له هه مان وهخت رینمایی بکه .

نه گهر بایگ و هویریگ له ژیان گوزه یشت خودمان و ره فیقه یلمان بکه یم به کسه ر چهن پرسیریگ له لمان دروس بووگ و جموجیل ده یگه هویره و کردنمان و نویشیم فلان ره فیقی فره خوشه ویسه؟ یا شایه ت دلان له ره فیقه یلمان خودل گردویگه ی و بویشیم چه له یوا له وه ره فیقه مانه کردگه زیاتر له دلان شوون داش تووگ و بانیمه ییش گه شه به یمنه نه وه جووره سه فته ته له خودمان و با وهل ره فیقه یلمانا وه و شیوه مامله بکه یم و له وه له سوکه فته دویره و بکه فیم ک دلان تهنگ کردگه تا نیمه ییش که سه یل تر نارحخت نه که یم و با پرسیار له خودمان بکه یم نایا نیمه نهرا ره فیقه یلمان چوینیم؟ نایا تویه نستیمه ده دور راسه قینه و دل سووزانه ی ره فیقی بوینیم؟

ره فیقی په یوه ندییگ زینگه و ده ور کاریگه ر دیریگ له بان ژیانمان و بایه سه وه دانایی و جواویه و ده رفطار بکه یم نهرا هه لوژان ره فیقی گونجیاگ و شایسته و دل سووز و خاوهن وهفا و رفطار بهرز و له هه مان وهخت مقه یه تی کردن ئی په یوه ندیه وه شیوه یگ ریک و پیک نهرا نه وهك ده روینیگ نارام داش تویم و ژیان یگ به خته وه رانه بگوزهر نیم و بیجگه نه وه ییش و جوودمان نهرا یه کتری مایه ی خوشبه ختی و دل سووزی و خوشه ویسی بووگ. بیگومان بایه سه نه وه ییش بزانییم ک ناده میزاد تهنیا و بی ره فیقی خوش نیه، وهل نه و که سیشه ک ره فیقی نه گونجیاگ دیریگ و په یوه ندی ره فیقیه تی وهل هاوریه یلی بی بهره و بی وه فایه وه راسگوویی له تی نیه و مه بهس له لی تهنیا بهرزه وه ندیه نه وه بیگومان ناتهن دروسه و هه وه جی

ژیان ناده میزاد له چوارچیوه ی په یوه ندیه یل کوومه لایه تی گوزهریگ، نمجا ره فیقی وهك په یوه ندییگ سه رگی و کاریگه ر خواست ده ور گرنگ یا موهمیگ دیریگ له ژیان هه ریه کیگ له نیمه و بیگومان گشتمانیش یا زوورمان ره فیقی دیریگ و شایه ت که سه یلیگ نه ون ره فیقی نه یاش توون بیبهش بوون .

شیویان په یوه ندی ناوونی برایه یل، نهرا؟

کول سوو

دروس بوین، وه جووریشه نیمه قسه گه مان له بان تاکه کهس نیه نه وه ندی نه وه ک قسه له بان کیشمه کیش نه وه دو ره گزه سه له بان پله و پایه و ده سلات . پله و ده سلات و بهرزه وه ندی نهرا هه ر دوگ ره گز له تاریخ مایه ی نه همیه تداین بوین، نمجا نه وه وخته نیرینه یل له ناوونی خودمان له بان له وه رگایه یل جهنگ کردیان، ره گز وهرانوهریش له بان نازاترین و گه وراترین نیرینه سه ر و قز یه کتری کیشانه . نه و سه رده مه ک پاشایه یل وهل جه نراله یلا دانیشتیان نهرا داناین نه خشه ی داگیر کردن هه ریم یه کتری، شازنه یلیان وه سه به ب په یکه ر و پیاگه یل خودمانه وه له بان غه نیمه ت جهنگ وهل لایه ن وهرانوهره گفتوگوو کردنه . تاریخ ژن و پیاگ چه نیگ پره له دلشکیان و تووریان و سووز، نه وه نه ییش پره له نازار و نارحختی و هه فکرده وه له یه کتری، نمجا وهختیگ کوومه لگایه یل کویه ن خاوهن ئی یادگاریه یله بوون، بیگومان ناسانه شاره ت بکریه یگ نهرا ژن وهك نه نجامدر یه کم یا راسه وخو له شیوانن په یوه ندی ناوونی برایه یل چوینکه کریه یگ تاوانبار بووگ و ده گووره ی نه وه ک له باروومزع کیشمه کیشیه یل تاریخی وهل نیرینه یا به شدار بویه و هه ره شه له نیرینه کردگه، وهل نه وه ییش بووگ ژن تاوانبار بکریه یگ ، چوینکه نه و لایه نه ک تاوانباری که یگ و ده گووره ی کلتووریگ دویر و دریز هه ول داگه ژن وهك گونا هباریگ بناسیگ ک مه بهس و مه رامی شیوانن و دوزوانی و دروس کردن جهنگ و مرافهس له ناوونی برا و که سه یل خاوهن که سایه تی و سستم باوگس لاری .

ئی نه رای چوینه تهنیا کورده واری نیه، وهل له کورده واری فره مه ندگه سه وه، یه ییش له وهختیگ له زوورم کوومه لگایه یل تر کالتره بویه وه قهیریگ کوومه لگایش وهره نه مندند چووگ. وهل وهگشتی ژن له خه یالدا ن هه سانه یی یا نستووری و دینی و فوکلوری کوومه لگایه یل نیرینه پله و پایه ی تاییه تیگ دیریگ و هه م مایه ی ترس و په رستن و هه م نیشانه ی دویرگریه له لیان . له لایگ تریشه وه ژن دروس کریاگ یا مه خلوو قیگه جیاواز ک بایه سه له لی (بترسیم)، چوینکه له رازه یلی نیه ره سیمنه وه، وهل نه وه ییش وهل هیزه یل نادیارا تیکه له . له وهر نه وه خاسترین ریگه وده سه ووردنیه له ریگه ی په رستن و نشقه وه. بیگومان ناراسته کردن نشق نهرا ژن یه که مین سه رچه وه ی ترس نیرینهس له ره گز وهرانوهری و یه که مین هه ولدایه نهرا مامله تکردن وهل ژنا وهك په ره سته گیگ . نشق پیاگ نهرا ژن له ی جووره کوومه لگایه یله هوچ نیه له شه یدایی و ترسیگ زیاتر ، ک پیاگ دویای نه وه ک نه تویه نستگه ژن داگیر بکه یگ دی نه و خوشه و کینه ته یه نالشت کردگه وه خوشه ویسی و مه یل داین نهرا شاردنه وه ی حمز و خه وه کویه نه گه ی له وهر خاتر داگیر کردن و چه وسانه وه هه تکررند . جویر نه وهك چوین هوچ ژنیگ نیه له جه هان خه وه ده ده سگری کردن پیاگه وه نه وینیگ ، وه جووریشه هوچ پیاویگ نیه حمز له داگیر کردن ره گز وهرانوهری نه که یگ، وهلی هه ر یه کیگ له لیان وه نه نازوه به لگه ی تاییه ت خودی، ک ئی چشیشه و ده گووره ی تاریخ و کلتور هه ر یه کیگ له دو ره گزه

کزه و بوبین هاتوچوو ناونی قه و مهیل

رێبوار سیوهیلی

ئیمه دويا نهو پگيم وهی جوورهباس په یوه نهدیهیل کوومه لایه تی و کزه و بوبینان و هاتوچوو ناونی کهیم، جویر نهوه ک نهیه خهساره تیگ بووگ له ژیان کوومه لایه تیمان. نهرا نهو هیل ناینده ئی مهسه له بووگه چشتیگ ئاسایی و نهیهوگه کیشه یگ کوومه لایه تی یا دهروینی. ئمجا شایهت ئیمه دويا نهو بوبین شوناسنامه ی خودمان له بان په یوه نهدی یا هویره وهری وه ئیسه وه دروس بکهیم و نهو هیل ناینده زیاتر له ئیسه ی خودیان ژیهن. یهکم هووکار یا سه بهب سسی یا کزه و بوبین نهو په یوه نهدیه یله چووگه وه نهرا سسی و کزه و بوبین و نه مه نندن دوشمن و مه ترسی هاوبهش، یا ترس له بیگانه. ئمجا نهوه ک له گوزه شسته و له چه ر خه یل زویتر تاریخ، نه ندامه یل کوومه لگا له یه کتر نزیکه و کردیاگ و خوشه و یسی و گهرمی زیاتر خسته یگه ناو په یوه نهدیه یل کوومه لایه تیمانه وه له هه مان وهخت شیوازیگ تاییهت له مه سه له ی قه و مایه تی و ژن و ژنخوازین له بان چه سیان، نهو ییش نهو دوشمن وه می و راسه قینه بوی ک له واقع و خه یال مه ردم نهو جووره کوومه لگایه یله ناماده یی داشت، له وهر نهوه وجود نهو دوشمن و مه ترسی هاوبه شه نه ندامه یل کوومه لگا خسته یگه یه ک و له یه کتر نزیکه یانه و کردیاگ نهرا نهوه ک له و ترس و بی متمانه ییه مقه یه تی له لیان بکه یگ ک هس وه بیان کردیان. بیگومان له فوناغه یل دويا تر گه شه ی کوومه لایه تیمیش، وهختی دینه یل په یا بوون و پشتگیری و ده سخوه شی ئی په یوه نهدیه یل کوومه لایه تیمه کهن، دی ئی جووره په یوه نهدیه یله هه ر له خوه یانه وه چنه چوارچیه یگ په رووز هوه دینیش تا تویه نیگ پشتگیری له په سه نکردن و ره وایان که یگ، وه لی له دونیای ئه روومان نهو وجود نهو دوشمنه و نه ترس لهو بیگانه وه شیوه ته قلیدیه گه ی خوه ی هس وه بی کره یگ نه (دین) یش ته نیا سه رچه وهی ره وایه تیمادین و نامووزگاری یا نه سیچه تکرده له ی باوه ته وه، له وهر نهوه ده سلاتیگ په رووز نه مه ندگه نهرا فشارخستن له بان کوومه لگای ئه نسانیهت تا مقه یه تی نهو گهرمی و قویلابی په یوه نهدیه یله بکه یگ و له نه نجامیش ته ماشا که یید هس وه سه ردی له هاتوچوو کردن و له په یوه نهدی کره یگ.

فره ن نهو که سه یله ک ژیان یگ پر له تیه ریکی و ناخوه شی ژیهن، ئی جووره که سه یله له نه نجام بی هویری و فکروه کردنیگ هویچ و پویکه وه بوینه سه درنده و ته نیا هویر له تیکداین و کوشتن و شیوان ژیان دهروه کهن و هه ر وه سه بهب ئی که سه یله وه به شیگ له مه ردم دوچار کوشتن و دهروه ده ری و مالمویرانی هاتنه و ژیان یان بوینه سه دوزه خیگ هه می شه یی،

سو پاس نهرا نهنجیلینا جوولی

که ژال نسما عیل

زانستن و ده ستان له بان زه خمه یلیان، ئمجا وه حوکم جوگرافیا و سه روست و سه روست دروسوبین فکر و نهقل تا ک ناو نهو کوومه لگایه یله ژیان سه خته و نازادی و رووشنه ویری و هووشیاری تا ک تا تیه یگ وه ره دويا چووگ وه چه واشه ی زوورم

و نه داری و حوکم ناره و او دکتاتوریانه ی ناده می زاد و سه روستن. نمونه ی نهو کوومه لگایه یل ویران و دويا که فته گه یله له ناو ئه روو دونیای په یکه فتن و ته کنو لوجیانه وه نه ناشکران ته نیا هویره و کردن که میگ به سه نه را

ک بوینه سه چه ن گرووب و تاقمیگ ویرانکه ر و له خوه یانا مه ردم وه کوشتن و ته قینه وه و دهروه درکردن له کفر و نیفاق پاکه و بووگ و بوینه سه په یامه وهر ناشتی نهرا نهو مه ردمانه ک وه دریزی تاریخ ژیان زولم له لیان کردگه و گرفتار دس فه قیری

نه ودهس وه بیان کهن، منال ئی ولاته له بازار بازرگانه یل سه نندن و سه روستن وه بیان کره یگ، شماره ی بیه وژن و یه تیم و بیکار و فه قیر له راده درچه ی، وه ل نهو ییشا هیمان وژدان ئه نسانیهت نیا گه ژان و سه رکردیل گه رها ن قویل و دکتاتوریل ئی ولاته هویچ خه میگیان نه خوه ن و ته نیا هویریان ها لای گه رها ن خوه یان و لای کورسی و دزی و هه وهس خوه یان و دی مه ردم فه قیر و که مه ده سیس هه رچی وه بی با یگ بیلا با یگ. ئمجا خانم (نهنجیلینا جوولی) ک نه سار دیگ ناو دار سینه مای جه هانیه ک نه وه ره گه ز عه ربه و نه ییش هه لگر هویر و رای ئه سلامه، وه ل نهو ییشا ژنیگ ئایه مدو سه و تا ئیسه چوار منال له ولاته یل فه قیر کردگه سه منال خوه ی و دلسووزانه وه ک دایگیگ میه ربان وه ل هاو سه ره گه یا (براد بیت) ئه مایه تیان نهکا و نیهت نهو ده یریگ دو یه ته کور په یگ عیراقییش بکه یگه منال خوه ی. بیگومان ئی خانمه وهر ده گه ز نه مریکیه و بو یه سه ها و خه م نهو خیزانه یل عیراقیه ک له ترس ورسگی و کوشتن و برین ولات خوه یان هیشته سه جی و روی کردنه سه ولاته یل سووریا و ئوردن و مسر.

کوومه لگایه یل په یکه فته گخواز دونیا ک فره وه گورجی وه ل ته کنو لوجیا و چسته یل تازوه خه ریک خودگونیانن. عیراقی یه کیگه له و کوومه لگایه یله ک جوگرافیا و فه رمان ره وایه یل وه دریزی تاریخ خسته سه ی ژیر چه قوو مه رگه وه، وه ل نهو ییشا له شوون کووتایه و اردن وه حوکم دکتاتوریهت و خوه زگه وه نازادی و ژیان یگ ئا سووده هیمان خه لک ئی ولاته رووژ له دويا ی رووژ له ژیر گورز فه قیری و مالمویرانی نالنن، ولاتیگ خاوه ن سامان سه روستی نه وه نه فره س نه ک وه ته نیا ولاتیگ، به لکوو حوکم ده یه ها ولات فه قیر حال وه بی کره یگ، ک ته ماشا که یید وه چه واشه وه رووژ له دويا ی رووژ وه سه بهب هویر کویه ن و دويا که فته چن تاقم و گرووبیگه وه بو یه سه یه کیگ له دويا که فته گترین و فه قیرترین پارچه ی بان ئی گووشه ی زه یه، ک وه جووریگ هه رچی بازرگانیکردن ناشه رعی و نائنه سانیه سه وه گیان دو یهت و ژن و منال ئی ولاته کره یه یگ و رووژ نه یه ده یه ها ژن روی وه روی کوشتن و ده سد ریژی نه وه گه وه، دو یه ته یل ئی ولاته وه ک کالا بازارگانه یل ئی دهس و

عهلی وه خهیرهاتیهو وه باوان

کهبوان کهلور

هی کارساتهگ وه
سه ر کورد هات فره
گه وراوی و داخ
گرانیگ ناو بان دل
گیشتمان، هه له بجه
بویه شهید و ناو
شهید نهرا خوهی
تا دونیا دونیاس
وه یادگاری برد.
ئه ی ناوه هه ر وهخت
شنه قیمن گیا نمان
له رزنیید و زه خمان
تازه و کهد

له وهر کردن و له جهواو تهمامی قسیهیلینگ وهلیا کهن وه زووان کوردی، فهقهت سوپاس یای گرتیهو تیهرددی وه زووان. عهلی ههلهبجیهی وه فهرههنگ و زووان ترهک نامخته و پهروهرده بویه. وهلی یه بایهت خاس بزانییم قسیه ی قهدیگهیل دروو نهویه ک وهتنه: (پیشه گوم بووت وهلی ریشه گوم نیهود).
لهیره ئه ی قسیه دی گول کردگهو راسی خوهی نیشان داگه و نیشتهسهو کورسی. کاک عهلی ئیمه راسه له مالیگ فارس گهورا بویه و وهختی چهو واز کردگه له هاوش دالگی لایه (دایه) بویه ک فارسی ناسه زووانی. وهلی کاک عهلی ریشه ی خوهی گوم نهکرد و دویای ئه ی هه مگه وهسهرهاته، هاتهو وه باوش دالگی له باوان شهیدان.
کاک عهلی وه باوش دالگ کوردسان فره وه خهیرهاتیه. دالگ دالگهیل، ههلهبجیهی نازار وه تنیش مزگانن، عهلی ههلهبجیهی هاتهو وه باوان. نهوسا نهرا شهیدیهیل ههلهبجه گریایمن، ئمجا ئینگه له تهماشای یهکی لهو یادگارهبه ئرمسیگ رشنیمن ک تهنگیهیل و خوهشیهیلمان وهلی یهکا وه یای تیهریمن و له دیداری فره خوهشچالهو بویمن.

منالهیلینگ ک مهلوپکان (وهیلکان) وه دمس داشتن وه زووان شرین منالی خوهیان وازی میلکانانهونان کردن. بی وهگ بزانی چهک کیمیا چهس؟ گیان نازاریان له دمس دان، تاوانیان چه بوی؟ ئایا وانه له ئه ی زهوی خودا چوی هه ر ئایه میگ هه ق ژیان نهیاشتن؟ ههلهبجه بویه دوسیه ی پر له خوین نازارییل مهزلووم دهیشت خوهرهتاو. بوینه قوروانی جانوهری درنده ی وه ناو سهدام، ئه ی ناوه تاریخ وهرشی له په رهیل خوهی نویسا. ههلهبجیهی شهید هیمان چوی باوانینگ چهو وه ری منالهیل و دالگهیلینگه ک له یهک بریانه. ههلهبجه باوان کورده، ئه ی باوانه قووت دهیده کوردایهتی و فهرههنگی. ههلهبجه وه خوینهیل نهزیزهیلی دار نهوهرسیای نازادی ئاویاری کرد.
ئه گهر ههلهبجه باوان نهود، چوین کوری دویای بیس و یهک سال نه لگردهگهو وه باوشی؟. زمانکو له توو کولپچنهک بوی نهوسا نهزانیس دالگ و باوگی ناو زمانکو سه ربهرز نانهسه سه ری، چوین تیهیدهو وه باوان؟. زمانکو ئیمه ئینگه ناوی بویهسه عهلی ههلهبجیهی وه ئه ی ناو گهورا بویه، وه له زووان شرین و خاسهگه ی فهرههنگ کوردهواری فهقهت چاکی و چونی زانیید و قات کوردی

یه قهیبوول نیه کهیم و له وهراوهریان بایهت بووسیم و وانیش یهسه وه چهو خوهت دوینید چه وهسه رمان تیهرن و...
ئه ی کارساتهگ وه سه ر کورد هات فره گه وراوی و داخ گرانیگ ناو بان دل گیشتمان، ههلهبجه بویه شهید و ناو شهید نهرا خوهی تا دونیا دونیاس وه یادگاری برد. ئه ی ناوه هه ر وهخت شنه قیمن گیانمان له رزنیید و زه خمان تازه و کهد.
تیهردهو هویرمان، چ باوگهیل و دالگهیل و برایل و خوهشکهیلمان وه دمس سهدام نالهتی گوور وه گوور و داردهسه ی شهید بوین. ترازیدیگ خهلق بوی که نمونه ی له تاریخ هه ر بویشه یگ . ترازیدی ک ئه رای دلوپ دلوپ (تک تک) خوین رشیاس و مه ره کهب قهله م نویسانن ئه ی ترازیدییه خوین ژن و منال و جایلهیل و دالگ و باوگ پیرهگان کورده. گونا و تاوان چهس؟ گونایان یه بوی بی دهسلات و پاک بوین. ته نیا تاوانیان کورد بوین بوی ک ئه ی بی مروته وهی دهسپیچکه له یوا پییان کرد. ههلهبجیهی شهید، مانای یهسه ک هه زران کورد ک نه پهروهرده ی عهسکری دوین و نهزانیس چهک چهس له ناو خه و شرین ژیان بوین و بی خودای هه ق ژیان له لییان سهن.

بیس و یهک سال وهجله ئینگه، رووژینگ له رووژان ک له پای تهلهفریون نیشتویم و داشتیم تهلهفریون تهماشا کردم، دیم تهلهفریون ههلهبجه نیشان دهید و باس کیمیاواران کهد و هه جنازه نیشان دهید. له ئه و وهختهگ نیشتویمه پای تهلهفریون و ئه و هه مگه دیمن له جنایهت و کوشتاره دیم ک وه سه ر ئیمه ی کورد هاتگه، بی وهگ بتویهنیمن خوهم بگرم، منیش جوی باوگ و دالگم و تهمامی مهردم کورد دامه له ژیر گیره و خاس خاس گیرسم.
له ئه و وهخته م خاس هالی نهویم و نزانسم ک ئیمه ی کورد نهرا له یوا وه سه رمان تیهید و نهرا له یوا پیمان کهن؟. له گه ورایل پرسیم، نهرا له یوا وه سه ر ئیمه ی کورد تیهرن؟ نه وانیش وهتن: "رووله ئیمه کوردیم و یانهگ ت له ناو تهلهفریون بهراوردیان گرتید تهمامیان باوگ و برا و دالگ و خوهشک من و تن کوردن". پیشت وهگ ئاخ گه ورا ی کیشان ئمجا وهردهوام کردن و وهتن: (ئیمه کوردیم و ملله تیگیم و دوژمنهیل وه زوور خاکمان داورینه و توان هه میشه له ژیر چهپووکیان بویمن و هه قمان بخوهن. ئیمه ییش تاریخی و زووانی و فه رههنگی نهرا خوهمان دیریم، له نه یاره یلمان

رووژنامە نويس سەرکەفتگ كىيە؟

سەردار جاف

۲- وەقەدار و دەلسووز و پەشق بووگ ئەرا کارەگەى.

۳- ھەر باسگ ھەلۆزان، بايەسە لە لى بىفامىگ و گشت لايەن مەسەلەگە وەر بگريگ و بىلايەنى خودى نيشان بەيگ و لاگىرى نەكەيگ.

۴- لە ھاوړى و برادەرەيل ھاوکارپەو ھوکارەى ئەزموون بووگ و تىکلایان بووگ.

۵- وەر دەوام خەرىک خوەندنەو ە يا مەتالەعە کردن بووگ تا شارەزايى خاسيگ پەيا بکەيگ.

۶- لە ھەرھەنگ رەسانن يا ئەلام شارەزايى داشتووگ ئەرا ئەو ە ک دوچار شەرەمەزاري نەوگ.

۷- وەر دەوام جنگ رىک و پىک و شاپستە لەو ەر بکەيگ.

۸- راسگوو بووگ لە جىوازکردن ھەر رويداگ و ھەوال و باس و رازيگ.

۹- نەخوئەوار نەوگ، وەو مەعنا ک

شارەزايى خاسيگ داشتووگ لەو ەکارھاوردن کۆمپيووتەر و ئەنتەرنىت، چوئىکە ئەگەر ئى چشتەيلە نەزانيگ وە نەخوئەوار شماريەگ.

۱۰- ريز لە تايبەتمەندى کەسايەتەيل و ھەردوگ ناسايى نيشتمانى و نەتەوھيى بگريگ.

۱۱- تا توپەنيگ ھەلەپەلە لە رەسانن ھەر ھەوال و رويداگيگ بکەيگ.

۱۲- شارەزايى خاس و زانستيانە داشتووگ لە رەسمگرتن فۆتوگرافي.

۱۳- لە روى دەروينەو ە بتەو بووگ و بتوپەنيگ روى وەر روى ئەو ھەر شە و مەترسى و پەلامارەيلە بووگ وەک لە وەخت کارەگەى تىەنە تويشەو ە.

۱۴- لای خودنەوار و شنەويار و دوينەر ناوبانگى داشتووگ و خودشەويس بووگ لە ناو مەردم .

۱۵- پايەند بووگ وە ئەنجامەيل کار رووژنامەگەرى.

فرە جار ژنەفيم، ئايا رووژنامە نويس سەرکەفتگ كىيە؟ يا كى رووژنامە نويسە؟ بەعزە جاريگ ئەيە بووگە پرسیار كەنالەيلیگ رووژنامەگەرى و رەسانن يا ئەلامى وە بى ئەو ە ك ھويرەو بکريەيگ ك فرە زەحمەتە وە ناسانى جوووا بدريەيگەو ە، وە تايبەت ئەگەر جووواوگە لە ماو ە چەن دەفەيگ بتوانەى. سىرۆس فەر مەن ئويشگ (لە كانياويگ پاك و بيگەرد وە ئشقەو ە ئاو بخو ەيا ھەر مەخو ەرى) بەل رووژنامە نويس ئەگەر توايگ كار رووژنامە نويسى خودى ئەنجام بەيگ بايەسە وە ئشقەو ە ئى ريگە بگريگ و ھويچ گومانىگ لە وەر دەم کارەگەى دانەنەيگ، چوئىکە وەى پيشە يا کارە ئويشن (کار دەرد و مەينەتەى)، وەل ئەو پيشا بايەسە ئى خالەيلەو ە خاسى لە وەر چەو بگريەن و پەيرەويان بکريەيگ:-

۱- زوانىگ ئاسان باريگە كار و شارەزايى لە دو زوان زياتر بياشتووگ.

کارکردن لەى جوو ەر رووژنامە نويسە لە ھەر شونىگ ھاوولاتى بووگ توپەنيگ دەور لەتى بوينىگ و بەعزە جاريگ ئەو ھاوولاتىەك ئەو کارەكەيگ خودى نەزانيگ ك ئەو ە ك ئەنجامى داگەچەنيگ گرنگ يا موھم و پە ئەھەمىەتە. ئەو ھاوولاتىەيلەك كە رەسەى وەك كاميراي شىديوئى مال و فۆتوگراف يا كاميراي مۇبايل تىەر نە كار ئەرا رەسمگرتن رويداگيگ ك لەناكاو رويداگىگ شاپەت لەو وەختە ھويچ رووژنامە نويسىگ يا رەسمگر خاسيگ لەو شونەنەوگ و ئەو رويداگيشە لەناكاو روى بەيگ ، ئەمجا ئەو كەسەيلە ھەر ئەرا خودشى خوديان رەسم ئەو رويداگەگرن و دوياخر فرووشنەى رووژنامە و گۆفارىل و فرەجار وە سەبەب ئەو چشتەو ەر رووژنامەگە فرووشتنى زياترە و جار لەبوا ھەس لە رووژيگ چەن جاريگ دريەيگ لەجاپ وە سەبەب ئەو ھەوالە و كارىگەرى ئەو رەسمەك لە ناو جەرگ رويداگەيلەو ە لەلایەن ھاوولاتىەيلەو ەگريپاگە. فرەجار ھاوولاتىەيل ھەر وەبى وەرئو ەر رەسم رويداگەيل بەخشنەر رووژنامە و گۆفارىل، وەل ئەو پيشا كەنالەيل تەلەفزيۆن و سايتەيل ئەنتەرنىتىش وە تايبەت ئەو رويداگەيلەك پەيوەندى دىرن وەزيان مەردمەو ە و پەخشىو ە كەن و ماپەى مەترسى و شيوانن ناسايى ھاوولاتىەيلە.

بىگومان ئى كارىشەك فرەجار ھاوولاتىەيل لەريگەى كاميراي مۇبايلەو ە ئەنجامى دەن كيشەدروس كەيگ ئەرا دەزگايەيل رەسانن يا ئەلام، چوئىكە ئەو رەسم و فلمەيلەك گريپانەو ە شيوەيگ سادەگريپانەيا تومار كريانە و كارىگ پاك و رىك و پىك نىە، وەل لەو ەر ئەو ەك خود رويداگەگەگرنگ يا موھمە و ئەھەمىەت فرديگ ديرىگ لە مەيدان رووژنامەگەريەو ە، ھەر لەو ەر ئەو ناچار بوون وە ھەر شيوەيگ بووگ ئەو رەسمەيلەيا ئەو فلمەيلەپەخشەو بکەن. لە كوردستانىش رووژانەچەنەھا ديمەن لەو جوورەتۆمار كرىەيگ ، وەل كەنالەيل رەسانن يا ئەلامەيل خو ەمان ئەھەمىەت وەبى نىەن. لەئۆروپا و ولاتەيل تر رووژئاوا وە تايبەت ولايەتەيل يەگگرتگ ئەمريکا گرتگى يا ئەھەمىەت فرديگ وەى کارەدرىەيگ و ئەو ھاوولاتىەيلەك رەسم رويداگەيل گرن لەناكاو لەدەزگايەيل رەسانن سەرەكى ئەمريکا پەخشەو كرىەن، يەيش قانجازيگ دو لايەنى ديرىگ ھەم ئەرا رووژنامە نويس و دەزگايەيل رەسانن ھەميش ئەرا ھاوولاتىەيل ناسايى، چوئىكە رووژنامە نويس ھەوال تازەيگ كەفيگە دەسى و شاپەت لەو ەرئو ەر ئەو ەيش ھاوولاتىەيليش برىگ پويل پەيا بکەن.

رووژنامە نويسى ھاوولاتىەيل جوو ريگ تازەى مەيدان رەسانن يا ئەلامە و لە ھەمان وەخت وەل پيشكەفتن تەكنۆلوجياى سەردەما گرتگى يا ئەھەمىەت فرديگ وە پى درياگە لە ولاتەيل پيشكەفتگ ، ك وە سەبەب خاسى و دەسكەفتن ھەوال گەرم وگور نەلایەن دەزگايەيل رەسانن دونيا و ، وە تايبەت نازانسەيل وە ناوبانگ ئەھەمىەت فرديگ وە پى درياگە.

چوئىن نەف وەرگريم لە ھاوولاتىەيل ناسايى وەك رووژنامە نويس ؟

كۆل سۆھ

کوردەیل مقەیه تی له ئەرمەنەیل کردنە ئەک جینۆساید کردنیان

ئارام مەجید

تەماشای کەسایەتییەیل ناو دار کورد کەن، یەیش له وەختیگ ئەگەر بای و چەویگ گل بەیمنە ناو لاپەرەیل تاریخا ئەو ئەرامان دەرکەفی ک ئەوانە چەنیگ وە پەرۆشەووە بوینە ئەرا هاوکاری ئەرمەن و مقەیه تیکردنیان، یەکیگ لەوانەیش وەک (بەدرخان پاشا) ک هان کوردەیل دیاد ئەرا ژن و ژنخوازی وەل ئەرمەنەیل، یا کەسایەتییگ وەک (شیخ عوبەیدوللا) ک له کۆنگرەدی سال (۱۸۸۰) دژ دەسۆشان بوی له ئەرمەنەیل و دەمکوت نەیارەیلیان کرد ک وە کراگریای عوسمانیەیل بوین.

ئەو هاوکاریە وەرەوام بوی تا سەردەم (سولتان عەبدولحەمید) و سوارەدی حەمیدیه ک له سال (۱۸۹۱) وە فەرمان سولتان دروسکریا، یەیش کەسەیل ماساوجی و بەرتیلخوهر دژە کورد و ئەرمەن له تی بەشدار بوین، بیجگە ئەویش دروشم یا شعار خود سولتان ئەو بوی ک (تا ئەیه هووکاریگ بوو ئەرا کووتایی کیشەدی ئەرمەن و جینۆساید کردنیان) هەر ئەو دروشم یا شعارە بوی ک دەسلاتەیل دوپاخر درێژەوپی دان و پەیرەوی کردن له کوشتار ئەرمەنەیل. ئەجا بیجگە ئەوێک سوارەدی حەمیدی بەرەم هویر و ئەقل سولتان بوی ئەرا له ناو بردن و کوشتار ئەرمەن و کوردەیل، وەل گشتیان دژ ئەرمەن نەوین و ئەو کارەیلە ک سوارەدی حەمیدی کردنە له کوشتن و برین ئەرمەنەیل گشتیان کورد نەوین و نیهود ئەویش له بان کورد تۆمار بگریه دی جویر ئەو ک قەیری له نویسەرەیل کردنەسەدی، چوینکە له راسی ئەو لەشکریگ سەر وە حکوومەت بویه و فەرمان حکوومەت جی وەجی کردیه و نەتویەنستگە سەرپیچی له بریار حکوومەت بکەگ، وەل ئەویشا کوردستان لەو سەردەمە له ناوینی دو بەرداش دابەش کریاگە، بەش رووژەلات و بەش رووژناوا، له بەش رووژناوایش ک لەژیر دەسلات عوسمانی بوی گشتیان بەشدار نەوین و بەش باشووری ناگادار ئەو مەسەله نەوین و نامادەیش نەوین یەک سەرباز خویدان کل بکەن ئەرا ئەو کوشتار و کارەساتە، ئەو ک ناگادار ئەو کیشەبوی تەنیا کوردەیل باکوور بوین ک ئەوانیش وەک مەردم بەشدار نەوین، بەلکوو قەیریگ ناغاو دەرەبەگ (ئقتاعی) و کەسەیل وەکراگریای بوین، لەوهر ئەو نیهو ئەیه نەتەویدگ وەپی تاوانبار بگریه یگ تا سزای ئەو کوشتارەبخریه وە بانی، چوینکە لەو وەختە خاوەن بریار تەنیا دەولەت بویه ئەک کورد. وەل ئەویشا ناوهارووردن وشەیا کەلیمەدی (کورد)یش له روی زوانگەرەیه وەراس نیه، چوینکە ک ئویشن کورد مەعنا ی ئەو سەسەگشت کورد بەشدار بویه، وەل له تاریخ هویچ وەختیگ نەتەویدی کورد وەژن و منالەو، وە گەورا و بویچگە وەدژ هویچ نەتەویدگ نەویدەو تیبەت ئەرمەنیش ک وەیه کەوەرگفتار دەس دەولەت عوسمانی بوین، وەل یوو وەناو قەیریگ ناغا و دەرەبەگە وە ناو بنریه یگ ئەک نەتەویدی کورد.

سەرەتا ئشارەت وە ئەو کریدی ک گشت سوارەدی حەمیدی لەو کوشت و کوشتارە بەشدار نەوین و قەیریگ له ناغایەیل کورد دژ ئەو کیشە بوین، لەوهر ئەو لەیرا توایم وە بەلگەناو گشت ئەو کەسەیلەباریم ک کورد بوین و له ناو سوارەدی حەمیدی و دەیشت ئەو لەشکرە بوین و دژ ئەو کیشەبوین و له هەمان وەخت مقەیه تی لە ئەرمەنەیلەیش کردنە و روی وەرۆی دەولەت و سیانە لەوهر خاتەر مقەیه تیکردنیان.

تەماشای ئەو کیشە و رویداگەیلە بکەن و گشت راسیەیل وەک خوەی برەسن و بنویسنە ی ک کورد هەر لەسەرەتا وە دووس و هاوکار ئەرمەن بویه و دەور ئاشکرایگ داشتگە له مقەیه تیکردن و رزگارکردن ئەرمەنەیل و مقەیه تیکردنیان له دەس دوشمنە سەر سەختەگەدی هەردوگلا ک ئەویش تۆرک فاشست و دەمارگیر (مەتەصب) بویه، ئەوانە هویچ وەختیگ زوانیان راس نیهویشی و قەلەمیان هویچ واقعی نیهویشی و چەویان بەرایی نیهی کورد بوینی و دوشمن سەر سەخت کوردن، وەل ئەویشا وە چەو سووکەووە

رووژناوایی دویر له دین ئەو رویداگەیلە له یەکەو دەن له وەختیگ رووژناوا خوەی ناگادار کیشەگە بویه و له هەمان وەخت خوەی لەل بیدەنگ کردگە. یەیش وە سەبەب بەرژمەوێندی و سیاسەت خویدان بویه، یا تەمasha کەید کەسەیلگ هەس له ژیر سایه ی لایەنیگ تونرەو دژە کورد و وە کراگریاگ ئەو کارەیلە ئەنجام دەن و نویسن و پەخشی کەن، چوینکە قسە بی دەسلاتە و گشت کەسیگ جورئەت ئەرای دیریگ و تویه نیگ بریق و باق بەیگە پی. ئەوانە هویچ وەختیگ هووکارە نەوینە وەچەو واقعی و تاریخیه وە

مەسەلەدی جینۆساید ئەرمەن باوەتیگ گرنگ یاموهم و نازگ و زینگە له ئەوسا و له ئیسە، وەل ئەویشا فرە له بانی نویسریاگە و فرەیش له بانی قسە کریاگە له باوەت جەمکوشی ئەرمەن و بەشداریکردن کورد و ناوهارووردنی لەو کارەیل قەیز و ناپەسەنە، فرەیک له نویسەر و تاریخنویس وەبی ئەوێک چشتیگ بزانی له گوزەیشت و تاریخمان، وەبی شەرم کورد خستەسە قالب ئەو تاوان دژ ئنسانیه تە وەبی ئەوێک ناگادار بوون له پەپوێندی و هاوکاری و دووسایه تی ئی دو نەتەو، چوینکە ئەوانە وە چەویگ تۆرک فاشی و

ئمجا ئەو کەسەیلەك له ناو سوارەى ھەمیدی بۆین و مقەییەتی ئەرمەنەیل کردن لەکوشتار و دژ ئەرمەن نەوین وەك (متیع الله) ك لەناوچەى مۆكس و (بەدرخان بەگ) لەمەرگەوەر و (حاجی خان) قایمقام لەنۆردز ، ئەیه و بیجگەئەوھیش كەسایەتییگ وەك (زۆھیر ناغا) یەكیگ بویەلەو ئاغا یەیلەك دژ لەشكر عوسمانی بویەئەرا مقەییەتیکردن ئەرمەنەیل. وەل ئەوھیشا كوردەیل ناوچەى (دەرسیم) یش زیاتر لە (۵۰) ھەزار ئەرمەنی لەو كوشت وكوشتارەرزگار كرنە و مقەییەتی لە لیان كرنە، یا كەسایەتییگ وەك (ئیراھیم پاشای ملی) ك پەلە میر میرەیل داشت زیاتر لە (۱۰) ھەزار ئەرمەنی لەو كوشتارەرزگار كرد، بیجگەئەوھیش ھەلوئیست رووژنامەى كوردستانیش ك لەو سەردەمەزوان حال نەتەوہى كورد

بوی وە دلسووژییەوھان كوردەیل ك دژ سولتان بوون و دویر بوون لەكوشتار ئەرمەنەیل. لە راسی ئەوہ ك فكرەى توركەیل بوی نەخشەییگ ئەراى دانریاوی ئەرا لە ناوبردن نەتەوہى ئەرمەن، كوردیش ھویچ وەختیگ لە تاریخ ئنسانییەت نەخشەییگ ئەرا لەناوبردن ھویچ نەتەوہیگ غەیرەدین و غەیرەخوہى دانەنایەو ھەر چشتیگ رویداوی بیگومان دەس دەرەكى بویە و تویەنستەوہ

قەیری لەوھەركراپیایەیل ئەو كارەیلەئەنجام بیەن و مەرام خوہیان بارنەدى وەك جاشەیل لاى خوہمان ك دەس لەئەنغال كوردەیل داشت، توركیش ئیسەتوای دەس تاوان خوہى وەكورد بیتاوان بسرى .لە سال (۱۹۰۲) یش توركەیل تواسن ئەرمەنەیل ناوچەى (ساسون) دەرگەن و ئەوانیش دەس كرنەراپەرىن، كوردەیلیش وەك وەفایگ ئەرا ئەرمەنەیل ھاوسایان لەو راپەرىنەوہ ئاشكرا و ژیر وەژیر ھاوكارى ئەرمەنەیل كرن لەو راپەرىنە، ھەر ئەوھیش لەیوا لەقونسى بەرىتانیا كرد لە(ئەرزرووم) نامەییگ بنویسى لە رووژ ۱۶ى تەشرین یەكەم ۱۹۰۲ و بویشى (لەى چەن مانگ دویاخەرەدیاردەییگ ھەس ك ئەوھیش مەسەلەى پەيوەندى كورد و ئەرمەنەو كوردەیل یارمەتى ئەرمەنەیل دەن)، ئمجا بەرىتانییەیلیش حەز لەى دووسایەتیەنەكردن، وە ھەمان شیوہیش لە سەردەم دەسلات توركەیل جایەل جوان لە سال (۱۹۰۸) كورد و ئەرمەن دووس و ھاوكار یەكترى بۆین و ھەر لەو سەردەمیشەریكخریاگ (تەرەقى و جەمعیەت) وەسەرۆكایەتى (شیخ عەبدولقادر نەھرى) دامەزریا ك یەكیگ لەئامانجەیلی بتەوكردن پەيوەندى كورد و ئەرمەن بوى،

ئمجا ھەرچەنى توركەیل ناوبریای زویتر قەول داوینەھەردوگ نەتەوہگەئەرا چارەسەر، وەل لە قەول خوہیان پەشیمانەو بۆین، ك یەیش سیاسەتیگەلەلای فریگ لە دەولتەیل داگیركەر كورد و ئەرمەن دریژداشت، ھەر لەوەر ئەوھیش دژ ھەردوگ نەتەوہگەبۆینە و لەیرا توركەیل نەتەوہى ئەرمەن وەگرفت زانستیان ئەرا جى وەجیكردن فكرەى خوہیان، ك ئەوھیش رەسپ بوى ئەرا ناوچەیل (نازەربایجان و توركمانستان) و دروسكردن دەولت تووران تورك، وەل ئەوھیشا سال (۱۹۰۹) جاریگتر مالویرانى ھاوردنەوئەرا بان ئەرمەنەیل زوللیكریاگ. ھەر لەو قوناغەوہ دویاوەچەن كەسایەتییگ تر ناودار كورد وەك (حەسەن بەدرخان و عەبدولرەزاق بەدرخان) دەور بالا و ئاشكرايگ داشتن لە بتەوكردن زیاتر پەيوەندى كورد و ئەرمەن، لە راسی ئەیهەلوئیست یا مەوقف ناودارەیل كوردە و لە ھەمان وەخت ناحەزەیل و دوشمنەیل كوردیش ھەمیشەكورد وەو مەسەلەتاوانبار كەن وەبى ئەوہ ك بەلگەییگ داشتوون. لە سال (۱۹۱۲) ئەوہبوى (مەلا سەلیم) داواى ھاوكارى و دەسمییەت لەئەرمەنەیل كرد و دویاخەر ك راپەرىنیگ بەریا كرد، كورد و ئەرمەن جاریگتر دووس و ھاوكار یەكترى بۆین ئەرا مقەییەتیکردن لەیەكترى، ئمجا ھەر لەى باوئەتەوہرووژنامەى

ئەرمەنی وە ناو(ھوریزۆن) نویسا (كوردەیل وەو پەر ریز و دووسایەتیەوہوہل ئەرمەنەیلە ھەلسوكەفت كەن) یەیش شایەتى و قسەى خود ئەرمەنەیلەوہ بەلگەوہ، دى ئەوانە ك باس كورد كەن لە كوشتار ئەرمەن تەنیا فیشەك نەتەتیەریكیەوہ، وەل ناحەزەیل ھەردوگلا حەز لە كیشە و مرافە و قسەى بى بەلگەكەن و توان ئەرا مەبەس سیاسی خوہیان كورد لەو مەسەلەتاوانبار بکەن، وەل خوہشەختانەئەروو لەلای ئەرمەنیش ئەوئاشكراس ك كورد دەس لەو كوشت وكوشتارەنەیاشتگە و بیجگەئەوھیش تاریخونیس ئەرمەنى (ئارشاك سا فرستیان) لە كتاو كورد و كوردستانگەى ئاشكراى ئەوہكردیەك (خود توركەیل گشت تاوانیگ دەرھەق وەھەردوگ مللەت برا كرن لە كورد و ئەرمەن تاوان ئى دو نەتەوہا ملیان ئەك كوردەیل) یەیش بەلگەییگ تر خود تاریخونیس ئەرمەنەیلەو تاریخونیسەیلیان شایەتى لە بان ئەو كوشتارەدەن ك لەلایەن توركەیلەوئەنجام دریا. ئمجا خوہشەختانەتویەنیم بویشیم نیمەى ئەرمەنەیل ئمروو نەوہى ئەو ئەرمەنەیلەنەك كوردەیل لەمردن و لەو كوشت و كوشتارەرزگاریان كرنە.

پادشای درووکانی و سال مانگ تازه له بابل قەدیم

کیان مانشت

لە بابل قەدیم وەل رەسین وەھارا، سال و مانگ تازه ناو نانەسە سەرى. شایەد لە ئەو وەختە ك ئەى سال و مانگ تازه جەشن گرتنە، كاریگەرى یا تەئسیریگ بووت ك لە قەومەیل ئاریایی گرتوین. چوین ھەر ئەو جوورەگ تاریخ گەواى دەید، بابل لە ھەزار و پانسەد سال وەرچلە وە دوینا ھاتن حەزرت مەسیح، چى دەولت گەورای بویە و وەپى وەتنە دەولت چوار ئقلم دوتیا. ئەى ناویشە ئەرا وە نانەسە سەرى تەمامى رییەیل بازرگانی وە لە گیشتی موهیم ترەك رى ئەوریشم داس لە ناوى. یە یەى لای، لای ترەكیشى یە بوى ك دویای لە ناو چین دەولت سۆمەریەیل ك یەكەمین دەولت لە دوتیا دامەزرانن، دەولت بابل جیی گرت و لە جای نیشت. لە ئەو وەختە ھەر جوور مللەت و نەژادى لە ناو بابل ژیان كرن. لە ئەو قەومەیل و مللەتەیلیشە، ئاریاییەیلیش جای خاس خوہیان داشتەن. وەل دروس بۆین دەولت شارەیل زەمان سۆمەریەیل دەولت شار ھۆریەیل ك لە ئەساس ئاریایین و لە بابلیش نفوز فرەى داشتەن تویەنیم ناو باریم. وە ئەى سەبەبە دوینیم ك لە بابلیش سال پیرووز كرنیان وەل مللەت ئاریاییا فەرقتى نیەكەید و نەورووزیان وەل وەھارا دەس وە پى كەید. ئمجا لە بابل سەنتزی (جوورە ھاوبەشییگ) لە ئەى فەرھنگ ئاریایی وەل فەرھەنگ بابلی دروس بویە. وە ئەى فەرھە ك تەمامى دوانزەرووژ ئەوہل وەھار تەمامى مەردمان بابل وە خوہش گوزرانى و لەوەر كرن دنلگ و پرتال تازه كەن وەرەو دویەتەیل و ژنەیل بى شوى ئەرا پەرستگا یا مەعبەد ئیشتار چن و خوہیان نانەسە لە ئختیار پییای وەلئیایانا نزیکى كرنە. ئمجا پییاییش لە پاداش ئەى نزیکى، دیارى یا ھەدیە دانەسە ئەى ئافرەتەیلە و

ئەوانیش لە جەم كرن ئەى پیشكەشییەیلە پت پریزەى جەھاز خوہیان جەم كرنە تا وەختى شوى كرن بى ناو مالە نەمین!. لە ئەى دوانزە رووژە ك ژن و پییایان وە شەراو خواردن و خوہش گوزرانى بەنە سەر، ئمجا ماتل یەنە كەى رووژ سینیژم باید. لە ئەى رووژە ك ئاریایییل چن ئەرا دەشت و ناوى نانە سینیژوہدەر و دەنەو دەشت و لە مال نیە منیەن و ئەى رووژە وە ناو رووژ تەببیەت و سروشت ئحترامى گرن، وەل مەردم بابل رەسم ترەك دیرن و لە جى ئەى رەسم ئاریاییەلە، لە رووژ سینیژم مەراسمیگ دیرن وە ناو ئەى رووژە، رووژ پاشای درووکانییە!. لە ئەى رووژە گئییا و دارا چوى یەكەن وە ئەرایەگ خوہش وە پییان بوگژەرید، چن ئایەم نەزانى ك ھویرى تەمام نەوہ یا نەقسى داشتووگ و یا لە ژێردەسەیل جەمگا چوى نەوكەریان بووت تیەرن كەنە پادشای درووکانى و تەمام نیشانەیل پادشای راسى، كەنە وەر پادشای درووکانى و ھەلە شەوہكیا نەنەییەو تەخت پادشایی. پادشای حەقیقى بوودە یەكەمین خزمەتگوزار ئەى پادشای درووکانى و دەسكرد خوہیانە!. پادشای دەسكرد بایەت لە ئەى رووژە لە بووت یەگ بویەسە پادشای ولات بابل جەشن بگرید و لە ناو كوشتك پادشایی ھاتن و چین ئەرا گیشتی ئازادە و مەردم بابل تیەن لە وەردەم پادشایان شەراو خوہن و ئەلپەرگە كەن. پادشای درووکانى بایەت لە ئەى رووژە بچووہە مال عەدل و داد و دادیەرورەى بكەید، ھەر چەن ئەى سوپروساتە وە تەمامى دەسكردو ئەرا خەنین و ریشخەنەسە و وەختى توایدن خوہرئاوا بوودن، ئەى كەس دەرمنە ك بویەسە پادشای دەسكرد كوشتەى و جنازەى نەنە ناو كويزەى و بەنەى دانەنەى ناو سەرداو كوشتك پادشای بابل.

وەل وەگ تویەنیم لە لى دەر خەیم یەسە لە ئەو زەمانە، ك پاشایل وە كوړ خودا ناو لە لییان بردنە و لە دەرجەى خودای بۆینە و مال و منال مەردم تەمامى لە ژێردەسیان بویە، ئەرا خەنین و وەخت گوزرانى خوہیان ئەى جوورە رى ورسمیگ ئەلدانەو مەردمیش وەلیا سەرگەرم بویە و جى باس ھا لەورە كەسیگیش وە فەر یە نەویە ئەرا بایەت ئایمیگ بى گونا ك لە ژێردەسیل جەمگا بویە وە پى بخەنن و ریشخەنە بکەن و ئیوارەیش بكوشیەى!؟. ئمجا لەیریشە فەرق ناوہین مللەت ئاریا و بابلیەیل دیارە و ئاریایییل رووژ

سینیژى مانگ تازەى وەھار وە سینیژوہدەر ناو نانەسە سەرى و ئحترام نانە لە دەیشت وەر و سەونزەلانى دەیشت ئەرایان، سەونزى ژیان وە مزگانى تیەرید. ئمجا بابلیەیل لە ئەى رووژە وە دروس كرن پادشای درووکانى و رشان خوین ئەى ئایەمە، سال تازەیان جەشن گرن، یە خوہى مانای یەسە ك تواسنە وە چەپا و خارەت دوتیا بخەنە ژیر دەس خوہیان و لە تاریخیش كاردیلیان وە قەتل و خارەتیان ھاوردنە. بەل یەیشە سال تازە و بابلیەیل ئەوسا...!؟.

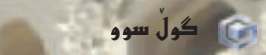

شاروچکەى مەنەلى لە روى جوگرافىيە وەكە فىگە كەنار بەرزايەيل زەنجىرەجەول حەمرىنەو، ك بووگەمەرز باشوور كوردستان وەل عىراق عەرەبى و لەرووژناوایە وەمەرز عىراقەو لە ئىران، ك (٤) كىلومەتر لەمەرزەو دەویرە و لەرووژە لاتىشە وەناحىەى بەلەدرووزەو لە باشوورە وەناحىەى قەزانیەو لە باكوورە وەقەزای خانەقینە. روى وەر یا مەساحەگەيشى (٢٠٠٠) كم .

مەنەلى لە روى ئىدارىيە وەئىسەناحىەس، وەلى لە بنەرەتە وەقەزا بويە، ك قەزایگ كویەن عىراقە و هەردوگ ناحىەى قەزانیە و بەلەدرووز لە بانى بويە و دوياخر وە سەبەب سىياسەت تەعريب و جىوازكرد نەو مەردەمە كوردنشینەگەى وەزوورەملى لە سال (١٩٧٥) دەو دەسكریا

باركردنیان و دى وەجریاریگ بەعسیانە لەقەزا وەكردنەى ناحىە. وەگوورەى سەرشماری سال (١٩٧٥) شاروچکەى مەنەلى لە (٨٥) هەزار كەس زیاتر بويە، ك مەنەلى پىكها تویگ لەكورد و عەرەب و توركمان. كورد ٧٠٪ و عەرەب ٢٥٪ و توركمان ٥٪ بويە. كوردەيل لە ناو شارەگە و ناوایەيل دەوورەى نىشتەجى بوینەو هەر لەباشوورە وەلەقەزانیە وەتا باكوور مەنەلى و نەفتخانە، عەرەبەيليش لەناوایەيل و توركمانەيليش لەشوونىگ لەمەنەلى نىشتەجى بوین، وەلى وە سەبەب سىياسەتەيل شوڤىنى بەعسەوئەو نەسبەفرەئالشت بويە و دوياخر تا ئىسەيش كورد ١٠٪ و عەرەب ٨٨٪ و توركمان ٢٪ پىك تىەرن، ك ئەویش وە سەبەب سىياسەتەيل رژىم بەعسەوئەلەبوا لەلى هاتگە. سروشت

مەنەلى تايبەتى دىريگ ئەرا ئايندەى مللەتەگە مان

ناوچەى (قویرەتوی) لە ناوونى دوپەگە و ئمروو

ئى ناوچە لەرۆى جوگرافىيە وە سەر وە قەزای خانەقەو لە مەرز ئىرانەو نەزىكە، قویرەتۆى بەش وە حال خوەى سالەيل فرەيگ لە ژىر ستم و كاولكارى رژىم بەعس هەناسەى نا ئومىدى و بەدبەختى هەلگىشاگە و مەردمەگەى ناوارە و تەرف توینەگريانەو عەرەب هاوردە هاتەسە شوونەگريان و زەوى وزاريان داگير كردنە. ئمجا وەختىگ باس ناوچە یا ناحىەى قویرەتۆى كەيم مەبەسمان لە شوونەگەو دەروورە يەك ناوایەيل فرەيگ

مەنەلى لە ٨٠٪ دى دىشتايىيەو ٢٠٪ بەرزايىيەو چەنەها كانى و ناوەيل جىاجيا هالەتى و خاك پەر لە پىت و بەرەكەتىگ دىريگ لە روى كشتوكالىيەو و ناو (كەنگر)يش سەرچەوئى ناو خواردن مەنەلىيە. شاروچکەى مەنەلى لە باشوور نەفتخانە وەچالەيلنەفتى فرەيگ دىريگ ك شارەزايەيل ئویشن كەفىگە بەرزايەيل نەزىك دەيشتايەگەى، ئەویش وە سەبەب دەريای ژىر زەوى نەفتەوئەك لە نەفتشای ئىرانەو دەريزەو بووگ تا نەفتخانەو ئىمام وەيس. لە شاروچکەى مەنەلى (١٠) پارت سىياسى هەس، ك (٥) كورد و (٢) توركمانى و (٢) پارت شىعە و (١) پارت سونى، پارتەسونىيەگەيش پارتىگ عەرەبى نەتەوئەبى نىە. ئىسەيش (٩٠٪) وەزىفەدارەيل و

كارمەندەيل لەمەنەلى كوردن و (٥٪) توركمان و عەرەبن و هوپچ دەورىگ سىياسى و كوومەلايەتى ئاشكرايگ نەيرن. مەنەلى لە روى سىياسى و ئابوورىيەو گەنگى یا ئەهەمىيەت تايبەت خوەى دىريگ ئەرا ئايندەى مللەتەگەمان، چوینكە دەيشتەگەى دەيشتىگ وەرفراوانەو تەختايىيەو خاكەگەى پەر پىت و بەرەكەتەلە وەختىگ زوورم خاك كوردستان جەوئەليەو ئەرا كشتوكال یا زراعت دەس نىيەگ. وەل ئەوئەيشا هاتنەوئەى مەنەلى ئەرا بان كوردستان بووگەمەرز كوردستان و بووگەمايەى ئەوئەيش ك لە دويارووژ كورد بتوینەيگ داواى (بەدرەو جەسان)يش بکەيگ ك مەردمەگەيان لەبنەچەگەو دەكوردن.

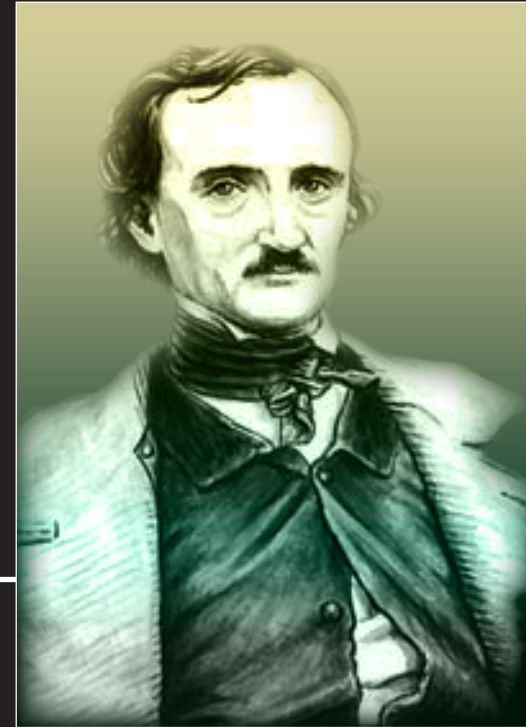
نەتوینەستن وەمالەو بەچنەو ئەرا شوون خوەيان، دى ئەو بوى لە شوون رىمان و لە دوياى ئازادى مللەتەيل عىراق جارىگ تر خەلك (قویرەتۆى)يش روى كردنە مەلەن خوەيان و لە ژىر سايەى ئازادى و ديموكراسى هەناسەى خوەشى هەلمژن و فرەيگ لە لىان خەريك كشتوكال و حەيوانداریە، ك هەرچەنى لەرۆى خزمەتگوزارىيەو چىتىگ لەبوا نەكرياگە لە لاين حكومەت كوردستانەو ئەرا ئەو ناوایەيل ويرانكریاگە ك سالەيل فرەيگ كەفتنەوئە نەعەرەتى ويرانكارى، وەلى ئوميد و داواكارى مەردمەگە ئەوسە ك لە ئايندەى نەزىكىگ دەس خزمەتگوزارى بپرسىگە ناوچەگەيان و سەر لەنوو ناوئەدانەو بکریەن و پاگەو بکریەن لەو مین یا لوغمەيل لە چانتریاگە ك بويەسە سەبەب كوشتن و زەخمىداركردن دەبەها كەس لە مەردم ناوچەگە، لە هەمان وەختىش داواكاريان ئەوسە ك لە شوون ئەو هەمگە بەدبەختى و مالویرانى و كاولكارى ك وە سەريان هات قەرەبوو یا تەعويز خاسىگ بکریەن و پشنگووش نەخرىەن، چوینكە وە راسى خەلك قویرەتۆى خزمەت وە كوردو كوردستان كردنەو روولەيليانىش بەشدارى لە خەبات بى و جان و شوورشەيل كردنەو، وە راسى شایستەى ئەهەمىيەت وەپیدائین.

گرتهسە خوەى وەك (پەرویزخان، مەجید سالار، بەلەجەفت، عەلمىر، مەحمود قەجەر، بەردەلى و هتد). ئى ناوایەيلە وە سەبەب ئەو ك نەزىك مەرز ناوونى عىراق و ئىران بوینە، وەردەوام رژىم دەسلەتدار بەعس هەر لە سەرەتای دەسلەتەو زولم فرەيگ لەلىان كردگەو فرەجار تووپیوارانىان كریاگەو خەلو خەرمانىان سزنگەو دەروەدەريان كردگە، دى هەر ماوئەيگ جارىگ رەو كریانەو پەسووبوولەيان مەندگەسەجى و تالان كریاگە، تا وە يەكجارى لە شوون ئەو ك لە سال ١٩٧٥ غەدرە كەوراگە لە مللەت كورد كریاو كوردستان كەفتە ژىر دەسلەت ستم داگيركارى ئەو بوى خەلك ئەو ناوچەيشەو ك ناوچەيل تر كوردستان مولك و ماواى باوگ و باپیرەيلیان هیشتنەجى و روى كردنە ولاتەيلتر ناوارەبى فرەيگ كىشان و دوياخرىش وەلك ناھمى لە بان بپاریا قەرارىگ حكومەت بەعس لەوەر ناڤەختى و، بارووزە شىوایكیان هاتنەو ئەرا عىراق، وەلى ئەو بوى هەر لە مەرزەو گشت خیزانەيلیان نریانەو سەيارەو زىل عەسكەرى و بریان ئەرا شوونەيل جىاجيا لە باشوور و خوارگ عىراق و دویرەو خريان لەژىد و ماواى خوەيان و لە سەرەتا زوورم خیزانەيل لەناو مەدرەسەو رەوزەى منالەيل

نىشتەجى كریان، دوياخرىش بەشەشەو كریان و هەر چەن مالىگ و خستە ناوایىگ لە دەروورە پارىزگایەيل (ناسرە و سەماو و رومادى و كووت و دیوانیەو حەلە)، وەل ئەوئەيشا تا ماوئەيگ كەس نەویرست سەردان قەوم و كەس و كار خوەى بکەيگ وژانیان لەو پەرى ناخوەشى بوى. وەختىگ جەنگ ناوونى ئىران و عىراق دەسووبیگرد، ناوچەى قویرەتۆى بويە قەبەغە كریاگ و بويەشوون لەشكر و سوپای عەسكەرى و هەرچى ناویكالەو تارادەيگ دەيمەيليش وە درىژاى مەرز ناوچەگە لە لوغم كالین و ئەرا چەن ساىگ بويە بەرەيا جەبەبى جەنگ و كاولكارى و هەرچى باخ و بووسانە لە ریشەو سزىاو كەفتنەوئە ناگر ئەو جەنگە. دى خەلك ناحىەى قویرەتۆى ناچار مەندن و چەوئەرى رووژ رووشايگ كردن و فرەيگ لە عومریان لە غەربى و دویرەولات بردنەسەر و مەردمان فرەيگىش لە لىان لە غەربى سەرەوان و، وەدل خەمىنەو مالئاوایى يەكجارى لە دونیا كردن وەبى ئەو ك جارىگ تر چەويان بکەفىگە شوون باوانیان. راپەرىن وەهار سال ١٩٩١ ژيانىگ تازە بەخشا ناوچەى قویرەتۆى، سەر لەنوو هاتەو ئەرا باووش كوردایەتى، وەلى ئەو خیزانەيلە ك ناوارەو دەروەدەر بوین زوورمیان تا رىمان رژىم بەعس كاولكار

ئىدگار ئالان پۇ له كىنار ژيان

چرا ئىسماعىل

(ئەمىرىكا دوينىرپاۋە، ۋەلى پۇ ئە دوينىرپاۋە)، جارىگ بەرئادشۇ ۋەى جوورەباس (ئىدگار ئالان پۇ) شاعر و مەتە ئنويس و فكمەن ئەمىرىكى كردگە، ك ژيانىگ تىەرىك ۋە ماۋى بردگە سەسەر و تا دوياى مردنى گرنكى يا ئەھەمىەت كارەپلى ئەمەيدانەپل ئەدەبى دەرنەكەفتگە، ۋە تايىەت ئە شوون دەركەفتن مەدرەسەى شىەوكردن دروینى و فرۇيد رابەرى ك دوبارەكارەپلى ئەيەكەوداۋ تەم و تووز ئەبان لايەنەپل جوانكارىەگەى لاورد.

له دوياى ۋە سەرچكن دو سالّ لەبان لەدايگوبن (پۇ) مەركەزەپل ئەدەب جەھانى ئەھەمىەت فرەيگ دەنەئى ئەدەب، ك له ولايەت (بۇستن) ئەمىرىكا و لەدايگ و باۋيگ لەدايگ بوپەك ۋەك دو ئەكتەر ئەناسرپاك كار كردنە. له سالەپل يەكم ژيانى دايگ و باۋگى مردنە و ئەو سىّ منالەك له شوونبان مەندنەسەجى دابەشگرپانەلەبان سىّ خيزان جياۋاز،

ئىدگار كەفتگەسەبەش خيزانىگ دەۋلەمەن، ئەو دايگ و باۋگەك ئىدگار گرتەسەخوۋەپان نانەسەى ۋەر خوۋەندن تا رەسىسەسال يەكم زانكۆ يا جامعى، ۋەلى ۋەسەبەب شىۋپان بەپوۋەندى ناۋنى ئەو دايگ و باۋگەو مەپلشكىانى ۋەرەو لاي شەراۋ خواردەنەۋەواز له خوۋەندن زانكۆ ھاوردگە و سال ۱۸۲۷ گلەۋخوارد ئەرا (بۇستن). ئمجا فرەكەمدەس و نەدار بوى و

دەسكردەنويسانن شعر، له شوون ئەۋەپش پەپوۋەندى كردەكۆلپىژ سەربازبەۋە، ۋەلى لەۋەپش ۋەرەدەوام نەۋى، چوئىنگەئەراى دەركەفت بىجگەله نويسانن ھويچ تر كار ئەۋنە. ئەرا ماۋەى كەمىك دىۋار ئەۋ رەشپىنى يا تەشائوم و خەماۋبەرمەن ك دەورى داۋيگ، ئەۋپش لەۋ ۋەختەك فېر جىناى نامووزاى خوۋى خوازى و جۋانتىرپن شعرەپلى ئەرا

ئەو نوبىساگە، ۋەلى فېر جىنا كەفتەنەخوۋەش ۋەمرد، مردنەكەپشى لەپوا لە(ئىدگار پۇ) كرد دوبارەدەس بەكەپگەمەپخواردن. كارەپل ئىدگار ۋەخەموۋكى يا كەئىب و دلەراۋەكى ناۋرامى ناسرپەن ك روۋى لەتپان تقوم بوپگ ، جەھان داستانەپلى خەپال فراۋانىگ دىرن و ئەۋەك گشت شەرەپلىشى جياۋەكەپگ كەش مردن و رەشپىنە. ۋەل ئەۋەپشا ك ئىدگار ۋەرچەۋە ۴۰ سالىگ مردگە، ۋەلى كارەپلى كارىكەرى داشت لەبان قوناغ نېشانكەرى شعرەۋەو ئەو كارىكەرىشەبال كىشا بان مەپدانەپل ھونەرى تىرپش لەئەمىرىكا. ئىدگار پۇ نامانچ شعر دىارپكردگەك بەرزى روۋە و شعر لەلاى ئەو ۋەك رزكاركەرە و دوپرەكەفتنەلەمەسەلەپل جەۋھەرى، يەپش لەپوا كردگەلەناۋ ئەۋەكەى خوۋى ۋەپاخى و معارز بناسرپەپگ و جوپر ئەۋەك لەقانۋنەپل گشت مەدرەسەى ئەدەبى و شەرى لاداپىگ. ئمجا گەورا رەخنەگرەپل جەھان چەنەھا نازناۋ ئەراى دىارى كردنە، لەۋانەپش: (ماۋستاي يەكم باۋەتەپل فاننازى، دانەر داستان پۇلىسى)، ھەر لەۋەر ئەۋەپش ئەو يەكم كەس بوپەك له رپكەى داستانەۋەوشكانن پۇلىسى ئەنجامداگە و ئەۋپش لەداستان (قاۋانەپل جادەى مۇرگ). ئمجا لە۳ى تەشرپن يەكم سال ۱۸۴۹ رپوارەپل پياۋيگ بېھۋوش لە بان يەپگ لە كىنار جادەپل شار (بالتىمۇر) دېنەۋە و بردنەى ئەرا نەخوۋەشخانە و چوار روۋژ له شوون ئەۋەگپان لەدەسدا و له راپۇرت يا تەقرىر نەخوۋەشخانەگەلە باۋەتەۋەنويسرپا (تۋپەنرپا ئى پياك غەرب و ئەناسرپاگەبناسىپەپگ ، ك لەكىنار رپكەمردوپىك) ك ئەۋپش ئىدگار پۇ شاعر بوى.

سادق ھدايەت

كۆل سۆھبەت

سادق ھدايەت ، نوپنەر ئەدەبىيات تازەى ئىرانەۋ بىگومان لەمەپدان مەتەلنويسانن تازەلەئىران ۋەپلەى يەكم دانرپەپگ و شوون تايپەتپگ لەجەھان ئەدەبى ۋەپى درپاگە. سادق سال (۱۹۰۲) له شار تەھران ھاتگەسە دونىا، باپرەپلى له سەردەم دەسلات (قاچار)ەپل خاۋەن پۇست سىاسى گرنگ يا مۇھم بوپنە، باۋگى ناۋى (ھدايەت خان)ەۋ داپگى (زىۋەرملوۋك) دوپەت پياۋيگ ناۋدار بوپە، سادق دو براۋ يەك خوۋەپشگ گەۋراتر له خوۋى داشتگە. سادق ھدايەت له تەھران له دەزگای ھونەر و مەدرەسەى (سەن لوۋپى) خوۋەندن تەۋاۋ كردگە، له سال (۱۹۲۶) ۋەل دەسەپگ له قوتابىەپلا ۋە ھاۋكارى دەۋلەت چپە بەلجىكاۋ لەورا چەنەھا بەش ئەرا ۋەردەوامبوپن له بان خوۋەندن ئالشتكرد و دەرنەنجامپش له پارپس نېشەتەجى بوى و (۲) سال لەبەش بىناسازى (معمارى) خەرىك خوۋەندن بوى وكتاۋ بوپچىگىگ ۋە ناۋ (نەفەپل خواردن سەۋزى) له ھەمان سال پەخشكرد. له سال (۱۹۲۸) ئەرا مەبەس خەۋدكۋشتن خوۋى خستە ناۋ دەرىاچەى (مارپن) له فرەنسا، ۋەلى نەپشتن بىخىكپەپگ و رزكارى كردن، سال (۱۹۲۰) ھاتەۋە ئەرا ئىران و له بانك مىلى دەسكردە كاركردن. سادق له سال (۱۹۲۰) چەنەھا داستان ۋە ناۋ (زىندەۋەچال) پەخشكرد و له ھەمان ۋەخت شانۇنامە يا مەسرحىەى (پەرۋپن دوپەت ساسان) له تەھران نوپسا و له سال (۱۹۳۱) داستان (ساپەكى مۇغۇل) پەخشەۋكرد، ۋەل ئەۋەپشا وتارپگ ۋەناۋ (نەخشەپگ ئەرا بەسكردن له فۇلكۇر ناۋچەپگ) و چەن داستانپگ تر پەخشەۋكرد، له سال (۱۹۳۶) روى كردە ھندستان و لەورا بەرھەمپگ ۋە ناۋبانگ پەخشكرد و له ھەمان ۋەخت خوۋپشى ھوۋكارەى زوان پەھلەۋى كرد، ئى چارە ۋەختپگ ھاتەۋە ئەرا ئىران دەس له كار كپشاۋە و لەۋ ماۋە چەنەھا وتار جووراجوور و چەنەھا داستان پەخشەۋ كرد. سال ۱۹۴۵ گەشتپگ كرد ئەرا (تاشكەند) و له شوون ئەۋەپش چپە پارپس و له روۋژ ۸ مارس سال (۱۹۵۱) له پارپس خوۋى ۋە غاز خىكان و كوۋتابى ۋە ژيان پر له بەدبەختى خوۋى ھاورد و له قەۋرسان (پېرلاشز) پارپس ۋە خاك سپارپا. سادق ھدايەت له ۋەختەپل جپاچپا بەرھەمەپل نرخدارى پەخشكردگە، ۋەل ئەۋەپشا نوپسانن داستان ۋە مۇھمترپن لايەن ھونەرى ئى نوپسەرە دانرپەپگ، زوورم رەخنەگرەپل ۋەپپان لەپواسە ك سادق ھدايەت نادەمپزادپگ رەشپبن يا مۋتەشانمەۋ خوۋى له كوۋمەلگا جپاۋە كردگەۋ گوۋشەگپر بوپە. غەلەت ئى كەسەپلەھا لەۋەك له خوۋپانا ئەۋە كەساپەتەى خود سادق ھدايەتە ك له ناۋ داستانەپلى كەفپگەۋەرچەۋ، راسەكەساپەتەى يا بار دەروپنى نوپسەر كارپگەرى دپرپگ له بان بەرھەمەپلى، ۋەلى نوپسەر له زوان كەساپەتەى دروسكرپاگپەۋە قسە كەپگ، يەپش گشت نوپسەرپگ گرپگەۋە. ۋەل ئەۋەپشا ئەگەر سادق حپا بوپاتاگ ھوچ ۋەختپگ نەتۋپەنست ھونەر مەندانە ژپان كەساپەتەى ناۋ داستانەپلى نپشان بەپگ ك زوورمپان له دەروپن كوۋمەلگاىگ دوپا كەفتگ ۋەفەقپر ژپەن ۋەل ھەمان ۋەخت باسكردنى له باۋەتەپل فۇلكۇرۋو داب ۋنەرپت و كلتۋورەپل نەۋپە بەرزترپن بەرھەمەپلى. بىگومان سادق ھدايەت ھەمپشە خەرىك خوۋەنستن كتاۋ بوپەۋ له ھەمان ۋەخت زوان فرەنسى ۋە خاسى زانستگە، ۋەل ئەۋەپشا شەپدا و لاپەنگر تارىخ و كلتۋور و مپرات نەتەۋەپى بوپە و چەن بەرھەمپگپش له زوان پەھلەۋپەۋە ھەلگەردانەسەۋە.

کاریگه‌ری هه‌ژاری له بان ژن له ولاته‌یل هه‌ژار

كه‌ژال ئسماعیل

جی داخ و نیگه‌رانیه‌له‌وه‌ختیگ کاریگه‌ری قه‌یران ئابووری جه‌هانی وه‌گووره‌ی راپۆرتیگ نه‌ته‌وه‌یل یه‌که‌وگرنگ بووکه‌بایس بیکار بوین سێ ملیۆن نه‌فه‌ر له‌سه‌راسه‌ر جه‌هان ك به‌ش هه‌ره‌گه‌ورای ئه‌و ژماره‌ ژنه‌یلن؛ ناسه‌وار هه‌ژاری و گرانی و بیکاری و جه‌نگه‌یل جه‌هانی هه‌میشه‌کاریگه‌ری زیاتر ناسه‌بان جم و جوییل ژنه‌یل له‌ ناو کوومه‌لگای جه‌هانی و یه‌پیش له‌وه‌ختیگه‌ك ناوه‌راوه‌ری له‌ناونی ریه‌زی مووچه‌یا راتب مانگانه و جوور کار و پۆسته‌به‌رزده‌گان له‌ ناونی ژن و پیاو دیاره و ژنه‌یل له‌ولاته‌یل هه‌ژار به‌ش شیر له‌نه‌خوه‌نه‌واری و بارگرانی ژیان كه‌فته‌گه‌سه‌پییان.

چه‌مك یا مه‌فهوم (ده‌سلات نیر) نایدیۆلۆجیای نیرسالاری نه‌گ له‌ولاته‌یل هه‌ژار به‌لکم له‌ته‌مام دونیا بویه‌سه‌مه‌ترسیگ هه‌میشه‌یی ئه‌را بان ژیان و خواست و نارزه‌وو‌هیل و مافه‌یل ژن وه‌رته‌سك كرديه؛ ره‌گه‌ز نیر دایم گورز پیاوانه‌ی خوه‌ی خسته‌گه‌سه‌کار ئه‌را ئه‌وه‌گ ژن وه‌ پی بچه‌وسنیگنه‌و؛ له‌ وه‌ختیگ زوورم شه‌ریکه‌یل ریکلامکردن جه‌سه‌ی ژن وه‌ کار تیه‌رن ئه‌را ته‌رویج کردن و فرووشتن کالاکانیان، بازار ئه‌وانه‌گ بازرگانی وه‌ ژنه‌وه‌که‌ن گه‌رمه‌ئه‌ویش له‌ری ده‌ساوده‌س کردن و سه‌نن و فرووشتن ره‌گه‌ز ما جوور ئه‌وه‌گ کانزایگ سروشتی بووگ یا کالایگ بی نرخ و ئه‌رزان.ولانت هندوستان تازه‌ترین ری ئه‌را دانه‌وه‌ی قه‌رته‌گانی له‌ ری بازرگانی ژنه‌ومزمان که‌ی؛ ئه‌وه‌گ ئاشکراس ولانت هندوسان یه‌کیگه‌له‌ولاته‌فه‌ره‌هه‌ژاره‌گان دونیا و نه‌بوین ده‌رفه‌ته‌یل یا فوره‌سه‌ته‌یل کاری وه‌ه‌ژاری هووکار یا عاملیگه

هه‌ژاره‌یل و داواکاریه‌یل لویتکه‌ی ئاسایشی خوراک

ئه‌را بازرگانی کردن خیزانه‌یل وه‌ دوپه‌ته‌گانیه‌وه‌و کل کردنیان ئه‌را بازاریه‌یل له‌شفر ووشی و یه‌پیش له‌وه‌ختیگ ئه‌نجام گریگ ك ئه‌و دوپه‌ته‌یه‌ته‌مه‌ن یا عومریان له‌ ۱۸سال که‌مه‌تره‌و کوومه‌لگا ره‌حم وه‌ پییان نیه‌که‌یگ . فرووشتن ژن و منال ریگه‌تره‌له‌به‌عزی ناوچه‌ی هندوسان ئه‌را نه‌جاتداین خوه‌یان له‌هه‌ژاری. بیجگه‌زولم پیاو سروشت یا ته‌بیعه‌ت وه‌رزه‌گان زولم گه‌ورایگ له‌ژنه‌یل ولاته‌یل هه‌ژار که‌یگ وه‌ تابه‌ت ئه‌و ژنه‌یله‌ك له‌ناوایی ژیه‌ن؛ پیاوه‌یل ناوچه‌یل هه‌ژار هندوسان ناچارن ئه‌را داین ئه‌و قه‌رته‌یه‌له‌ك له‌ساله‌یل بی وارانی و هه‌شکه‌سالی له‌ده‌وله‌مه‌نه‌یل سه‌ننه‌سه‌ی ژنه‌یل و مناله‌یل خوه‌یان بفروشنه‌خاوه‌ن قه‌رته‌گان ئه‌ویش وه‌ی جووره‌ك ژن پیاوه‌یل فه‌قیر ئه‌را ماوه‌ی چه‌ن سال دریه‌نه‌ده‌وله‌مه‌نه‌یل خاوه‌ن قه‌رت و بریگه‌تریان جوور خزمه‌تکار لای خیزانه‌یل خاوه‌ن قه‌رت کارکه‌ن و بوونه‌کۆیله‌یا عه‌بد پیاوه‌یل پویلداری. له‌ولات مۆریتانیایش ژنه‌یل سته‌م گه‌ورایگ له‌لیان کریه‌ی ئه‌را نه‌موونه‌ژنیگ وه‌ ناو بنت مه‌رزوووق یه‌کیگه‌له‌و ژنه‌یله‌ك رووژگار ته‌نگ وه‌پی ئه‌لچینه‌ی؛ ئه‌و ژنه‌وه‌ خاتر مردن هاوسه‌ره‌گه‌ی و نه‌یاشتن سه‌رچاوه‌ی بزوی کردیه‌سه‌ی ژنیگ کارگه‌ر شه‌که‌ت و ئه‌را ته‌ئمیکنردن نان و نیازیه‌یل خوه‌نستن مناله‌گانی ناچاره‌هه‌ر له‌شه‌وه‌کی تا ئیواره‌له‌ ناو کار ته‌ماکوو بوه‌یگه‌وسه‌ر .

بنت مه‌رزوووق ئویشی فرووشتن ته‌ماکوو کاریگ فه‌ره‌سه‌خته‌و بووی ته‌ماکوو فه‌رتیه‌ژ و گه‌نه‌و بویه‌سه‌مایه‌ی شه‌که‌ت کردن

جه‌سه‌و سوپه‌گانم و پویلیش نه‌یرم تا بچه‌دکتۆر و که‌سیش نیه‌ده‌سمیه‌تم بیه‌یگ .به‌لی ئه‌و خانمه‌ته‌نیا ژنیگ نیه‌ك له‌ ناو بوو تووز ته‌ماکوو رووژگار بووه‌یگه‌سه‌ر به‌لکم نه‌بوین کار ژماره‌ی فه‌ره‌یگ له‌ژنه‌یل ئه‌و ولاته‌خسته‌گه‌سه‌وه‌ر خه‌ته‌ر ته‌ندروستی؛ له‌وه‌ختیگ ژنه‌یل ولاته‌گه‌مان سالانیگ وه‌رحله‌نیسه‌خاوه‌ن خاسترین و خوه‌شترین ژیان و گوزهران بوین وه‌لی نیسه‌باروو‌ه‌زع سیاسی وه‌مه‌نی و ئابووری هیشتگه‌سه‌یان گشت جووره‌یل کاربکه‌ن هه‌ر له‌خزمه‌تکردن ماله‌یل تا ره‌سیگه‌سه‌وزی و میوه‌فرووشتن له‌بازاره‌گان بیجگه‌گه‌یای کردن ژماره‌یگیان له‌گه‌رمای بان په‌نجا پله‌و به‌شیگه‌تریان له‌گه‌رمای سووزناک عیراق له‌نزیک چه‌مه‌یل ئاو سه‌رقال خوا(نمه‌ك) گرده‌وکردن؛ به‌یه‌مه‌حه‌مه‌د خانمیگ خه‌لك شار نه‌چه‌فه‌و ته‌مه‌نی ۶۰ ساله‌ی ژنه‌رووژانه‌هه‌وزیگ له‌وه‌رده‌م رووباره‌گان دروس ئه‌کا تا بریگ خوا جه‌مه‌و بکا و له‌شوین ئه‌وه‌گ ووشکه‌و بوو خه‌یگه‌ی ناو کیسه و دوپاخه‌ر وه‌ شان به‌یگه‌ی ئه‌را بازار تا بفروشیگه‌ی و به‌شیگ له‌خه‌رج ژیانی وه‌ پی زامن بکه‌یگ ؛ زوورم ژنه‌یل ئه‌و ناوچه‌وه‌ گرده‌وکردن خوا سه‌رقالن و په‌پیش له‌وه‌ختیگه‌گونییگ خوا ته‌نیا وه‌ ۷۰۰۰ دینار فورووشن ، به‌لی له‌ولاتیگ جوور عیراق ك یه‌کیگه‌له‌ولاته‌یل ده‌وله‌مه‌ن جه‌هان ژنه‌یلی له‌ژیره‌یل یاخه‌ت سفر ژیه‌ن و هووکار یا سه‌به‌ب یه‌پیش ئه‌را ده‌سلات پیاو و ئه‌و باروو‌ه‌زع ناانارام وئالوووز کوومه‌لگای عیراقی چووگه‌و ك ئی ولاته‌وه‌پییای گوزده‌رکه‌یگ .

که‌می خوراک دس و په‌نجه‌ نه‌رم که‌ن. به‌لی پاپای فاتیگان و قه‌زافی هه‌رکامیان له‌ دانیشتن رۆما وه‌ شیواز خوه‌ی قسه و باس له‌ باوه‌ت خه‌ته‌ره‌یل ورسیه‌تی و هه‌ژاری له‌ جه‌هان کردن و ده‌ره‌نجام و ئاکامه خراوه‌گانیشی خسته‌ن روی ك وه‌و خاتره کاره‌سات ئنسانی له‌ جه‌هان روی ده‌یگ. زه‌وی تویه‌نی خوراک ئه‌را گشت زامن بکه‌یگ وری له‌وورسیه‌تی و هه‌ژاری بگری وه‌لی ده‌وله‌مه‌نه‌یل وه‌ خاتر سیاسه‌ت ته‌ماکاره‌نه‌یان ئه‌و ریبه‌ له‌ مه‌ردم جه‌هان به‌سن و زه‌مینه‌ی نه‌هامه‌تی و نه‌خوه‌شی کوشنده له‌ ناو کوومه‌لگایه‌یل خوه‌ش که‌ن؛ به‌لی ئه‌وانه به‌رژه‌وه‌ندیه‌یل گشتی که‌نه قوربانی به‌رژه‌وه‌ندی خوه‌یان و خوه‌یان وه‌ ئایم بالاده‌س زانن. ئه‌و ده‌وله‌مه‌نه‌یله‌ ئه‌را ئاماده‌ی دانیشتن نه‌هیشتن ورسیه‌تی و هه‌ژاری له‌ جه‌هان بوون له‌ وه‌ختیگ مردن هه‌ر منالیگ ئه‌ه‌ریقی له‌ ورسگ بووگه‌ ماپه‌ی زیای بوین سه‌روه‌ت و سامانیه‌یلیان؛ به‌لی ئه‌و مه‌سه‌ل

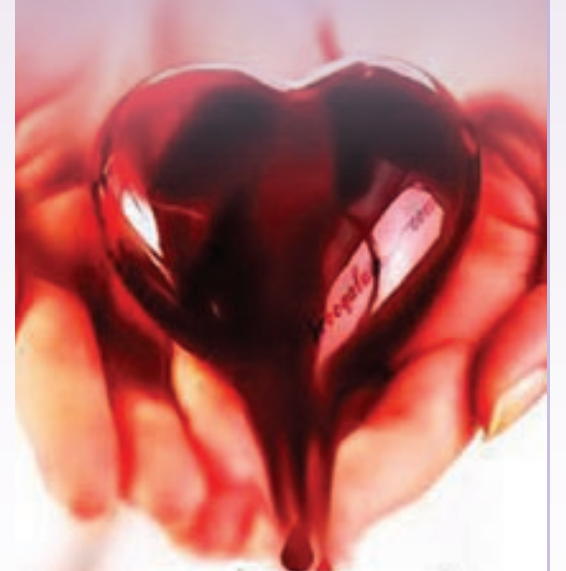
پاپا په‌ندیکت شانزه‌م رابه‌ر مه‌سیحیه‌یل جه‌هان لویتگه یا قمه‌ی ئاسایش خوراک جه‌هانی ك له‌ی دوپاخه‌ره له‌ رۆما پایته‌خت ئیټالیا به‌ریا کریا له‌وته‌یا که‌لیمه‌یگ له‌ ولاته‌یل ده‌وله‌مه‌ن جه‌هان تواست ته‌قلا‌ی زیاتریگ بکه‌ن ئه‌را نه‌هیشتن هه‌ژاری له‌ جه‌هان و واژکردن بازاریه‌یلیان له‌ روی به‌ره‌مه‌یل ولاته‌یل فه‌قیر. له‌ هه‌مان لویتگه یا قمه موعه‌مه‌ر قه‌زافی سه‌رۆک ولات لیبیا‌یش هوشداری یا ته‌حزیر دا له‌ ره‌فتار (ده‌ره‌به‌گایه‌تی نوو) له‌ لایه‌ن ولاته‌یل ده‌وله‌مه‌ن ئه‌فریقیا و ره‌خنه‌ یا ئنتقادی‌ش گرد له‌ ئاماده نه‌یاشتن ده‌وله‌مه‌نه‌یل ئه‌را نه‌هیشتن هه‌ژاری.

پاپا هه‌میش وه‌ زه‌رووری زانست سه‌ر له‌ نوو په‌ره‌نسیه‌یل پراکتیزه کریای له‌ په‌یوه‌ندیه‌یلناو ده‌وله‌تی پیناسه یا ته‌عریف بکریه‌ن و ته‌نکید له‌وه‌ کرد ك بایه‌د دس بگریمه خوراک و وه‌بی هووده‌ماده‌یل خوراک له‌ ناو نه‌وه‌یم له‌ وه‌ختیگ به‌ش فه‌ره‌یگ له‌ مه‌ردم جه‌هان ورسگیانه‌و وه‌ل

دل له ئاو و گل نیه

قه سری

دل له ئاو و گل نییه تا لال بوود و صوم و بوکم
که م بنهن دس و ده دلم غه رقناو خوینه نهی دله
هر که خونینه دلی زانی که چوینه نهی دله
هوولدان نه و هر ته مامی نهیری خونیاو دلم
چه شمه گه بی وه قفه جووشان دهروینه نهی دله
دل له ئاو و گل نییه تا لال بوود و صوم و بوکم
دل دله ، سهر نه سره وه ، شیتته ، چه توینه نهی دله
شیتی نهی شیتی چوی شیتته یل نه دوازی نییه
دایم ناماده نه رای دیوانه بوینه نهی دله
سه د سکه ندر جله و دار هه لاماتی نییه
خوی وه ته نیایی حه ریف سه د قوشوینه نهی دله
به ر نه گهر پر له پلنه پا په تی مل نهیده لی
به حر نه گهر پر له نهنگه چوی زونوینه نهی دله
"قه سری" نه ر پیره دلی هیمان جوانه چوی جان
تو نه نووره نهی سهر و رویمه ، تو بوینه نهی دله

کووره گلا له یل نادیا ری زمسان

عهلی رهزا خانی

نهی دهره چه
چه وهری که سی نییه چه وهیلی
پاوهن دیاری وان و نه سره یلی
کووره گلا له یل نادیا ری زمسان
نهی دهره چه
چه وهری که سی نییه
ده سه یلی
په لوه چه یل ه شک
سهر ماوه زن و
پایلی سوینه یل نه رمیا گ
هر مانی هر قه لیبی
نهی دهره چه
چه وهری که سی نییه نیوارگانی
مه تر ووزه نه په ژاره ی نه ره سین و
شوه کیان چوول هوولی
بی زگ هاتن که ی.

زه رده مهرگ

محمد حسنی نیا

هه یه مه نیه
تا چوی مه سیج
سه لیب وه کوول
له روه پانی
نی شه وهیلی بی چراخه
هیلی وهره و خوه و ناسوو
له شوونی خوهم بکیشم.
بانوه هانام نای هه رچی
که لای زه ردی
له دار که نیای روی وه مهرگه.
بانوه هانام
نهی هه ساره یلی ری کاوه.
بانوه هانام

دل م گیر یاس
گهن جووری گیش دل م گیر یاس
چمان مینی
له په رزی خوهم
که قتویمه و خوار.
شه و چوی شیشه ی دوات شک یاس
وه پیه نیی دلما رش یاس.
شه و چوی جامی له شه و که ران
منیش ته نیا ترین سو قرات
له ی ولاته
ک ناماده س نه تقور نییده ی.
دل م گیر یاس
گهن جووری گیش دل م گیر یاس.

چه وهری چه ودم ده قه وه ده قه
سه نگ سهر سینهم قورسه ناهه قه
چه ودم ها ریبه وه روژ وه شه و
شه وه یل شه و گارم تیر نیه ووم له خه و
تیرد ها جه رگم بریه سه م له بن

فه له ک یه چه بوی چه تواستی له من
نه روژم روژه نه ک شه ووم وه ک شه و
کاشکا خه و موه بوهی به شکوو بای له خه و
مال حه رامه نیم وه ک ده وریش و لم
چه مه خه یالده و وسپه یگ ده نگ دل م

شیت و هار

کامل جه مبل به گ

نه را شیوه گه د شیت و هار بویمه
یه دوعای کی بوی شه و گارم شویمه
په نا وه کی بووم ، بز نه فی رازم
مه گه ر به س خودا به یگن مه رازم
شه رته نی عومره له خوهم حه رام که م
تا روژی مینم هه ر خوهم سزا دم
خوه زگه رویم سیه بوو تا روژی ماسه م
ره نجم بی وهر بوی ، سهرده هه ناسه م
جه رگم نه سوزیه یگ خودا نه که ییدن
هه ر خودا زانی تو را من چه ییدن
خودایا مردم به شکوو عیلاجی
با نیسه بمرم نه که فمه و سهر جی
خودایا هه ر خوهد مایه سه د وه هه ق
نالهی هه ق تیه یگن لای نایه م ناهه ق
بویمه سه ده وریش له دور نیمه مایه یلم
خودا بنووره نه سر چوی سه یلم
یه نه مر خوهده بایه د من بوینم
له چاره م نویسیاس ، سوزیه یگ ده روینم

مه لویچگه یلی بی لانه ی
لیز نه گرتی.
له ی زووره ی زمسانی پیره
دل م گیر یاس.
بانوه هانام
نه ی نیوه هه رچی چه مه یلی
پر خرووش و پر هاواره.
نه ی نیوه هه رچی واران و
نه ور و گرمه و
بلاچه هره.
نه ی نیوه هه رچی کویه ی
سهر به رزه
دل م گیر یاس له ته نیایه
دویر له یارم
له نازارم.

دل م گیر یاس و ته نیا
دل م خوه شه وه ننتزار
وه ننتزاری یاره گه م
نازاره گه م.
نه گه رچی شه و چوی شیشه ی شکیا له مهرگه و
له سهری سهره سهری دل م
په خشه و بویه.
نه گه رچی شه و
جامی تیه لی شه و که رانه و
منیش ته نیاترین سو قرات.
نه ماما چه وهری هاتتی
هاتنیگم
پر خرووش تر له لافاوی
وه هاراری.
پر پر شنگ تر له چه و بازی ی

هساره یلی شه وی تاوسان.
پر جیک و جاک تر له هه رچی
مه لویچگه
وه ختی له باخه یل روژه و بوود.
پر خشه تر له شک یانی
تیری پیشتی هه رچی گلای
زه رده مهرگه
له تالانی خوه راوای سهردی پاییزی.
بیلا بزانی نی شه وه
ک چه وه یلی دلداره گه م
چونای دلی ده لیا که وه.
سورمه دانی نی چه وه یله
ناسمانه.
نه ر خوه ر نلای
نوهیشه که وه.

رووژگار .. تاریخ شارستانی

حسین جاف

ئەرا ئەو ک تاریخ دروس بووک، ههوه جهوه گوزەر کردن وهخت دیریگ. هەر لهوهر ئەو تاریخ وهختیک وهو جووره بووک ک بتویه نیک وه شیوه یگ رویدایگ له لای خوهی تۆمار بکه یگ و هووکارهیلی و ئامانجهیلی دیاری بکه یگ. ئمجا له ایرا تویه نیم بوشیم: تاریخ دهره نجام کارو کرده وهو چالاکئی ئاده میزاده ک له وهختیک له ریکه ی کار و کرده وهیلیانه وه وجود خوهی دروس که یگ.

مهعناي ئەوهسه، تاریخ وه گوزەر کردن وهخت رویده یگ چ رویداک خوهش یا ناخوهش، لهوهر ئەو تاریخ بهرهم کارو کرده وهو ههلسوکهفت کوومه لکایه یله له سهردهم چیاواز، وهل ئەوه یشا ئەرا هەر مهرز نهته وهو دهوله تیک وه گووره ی تایه تهنه ندیه که ی تاریخ نویسه یگ، ئمجا گرنگ یاموه له نویسانن تاریخ گشت چشتیک وه وژدانوه بتویسه یگ و لایهن سووزداری زال نهوگ له بان لایهن ئەقلی، ئەویش له وهر خاتر ئەوه ک ئەو راسیه یل تاریخیه خزمهت وه نهته وه بکه یگ و نهوه له شوون نهوه پهره وهپی یهن. ئەو وهخت هیشکهفتن یا دوایکهفتن تاریخ شارستانی له لایهن هەر مللهت و نهته وه یکه وه

مینیکه لای خوهی له روی فامستن و زانیاری و رووشنهویره وه، ئەویش لهوهر خاتر رهسینه وهی نهوه یل ئاینده و ههر وه کارهاردن ئەقلیه تیک له ی باوهته وه بووکه مایه ی رهسینه وه له تاریخ و هونج گرفت و کیشه یگ له ی مهیدانه وه دروس نهوگ ئەرا نهوه یل دوینارووژ تا نهوکه ناکووکی و کیشه گیش له بان چوینه تی وراسی ئەو تاریخه ک نویسیا که، وهل ئەویشا تاریخ خوهی له قالب قانونه یل دهستوور دوینیکه وهو له یوا که یگ لهوهر خاتر په یابوین چشت تازه ئەهه مهیهت به یکه باوهته که و پیشکهفتن لهو روه وه مسوکه ر بکه یگ. فره جاریش له یوا کره یگ ک ئاده میزاد وه خاتر وه دیهاردن چشت تازه کار له بان لاوردن چشته یل کوپه ن که یگ. یهیش له ملله تیکه وه ئەرا ملله تیک تر جیاوازه. وهی جووره تاریخ نویسه یگ و ههرچی رویداکه له تی تۆمار کره یگ.

* حکایهت:

پیاي ئاوله روی ناشرینی له ناو جامه ک نوورست وه خوهی و وه وهر خوهیه و وخت: شوکرانه م پیت بوو بینای بان سهر ئرای دهم و رویی رهنگینه که دایده سه پیم. نهوکه رهگه ی له لای وساوی وئی قسه یله ئەژنهفت. هئای هاته و دهر، کهسی له دهر مال ههوالی ئاغای له لیبی پرسى - وخت: له مال نیشتیه و دروو نهیده و دهم خودا.

* حکایهت:

یهکی وه سواری خهر ته مه ل وه ره و جیبی چی کهسی له لی پرسى: فلانه کهس ئەلا خهیر؟ وه کوو چی؟ وخت: وه مهسجت چم ئرا نماز جمه. وخت: ئمروو سئ شه مهس، نمازی جمه؟ له سئ شه مه؟ وخت: وهی خهر ته مه له ئەگهر شه مه ی تریش وه مهسجت بره سم فره خاسه

* حکایهت:

کهسی له مهولانا عه زوده دین پرسى ک چوینیکه ک له زه مان خه لیفه گان مهردم دهعواي خودایی و په یخه مبری فره کردیان و ئیسه نیه کهن؟ مهردم ئی رووژگاره وه جووری گرفتار زولم و ورسیه ری بوینه ک نه خودا وه هویریان تیه ی نه په یخه مبه ر خودا.

سئ حکایهت کول

محمد حسینی نیا

جهلال زهنگ ئابادی ناودارترین شاعر عیراقیگ نه ناسیگ

کول سهو

شاعر ناودار کورد جلال زهنگ ئابادی که سایه تی رووشنهوری بیگه ستوینه ییل وجودی له و هه مگه به ره هه مه ییل شعر بیه بردوی کوه کوردی و عه ره بی به ره هم کریاوی . وه گوره ی نه و شیوه و نسلووب تاییه ته وه خودی نه نویسان و نه نویسنی ؛ ئی شاعرمانه ، وه ناودارترین شاعر عیراقیگ ناوی نان ک که س نانا سیده ی.

وه تویش جووره یلیگ له حه مه لات دویره و خستن له لاین بریگ هات یه پیش وه خاتر نه وه ک وه شیوه ی تمام و کاملیگ زانستیان ک نیشانه ی نه ده بی بته وو و قایمیکه له وینه و مه شه د گشت رووشنهوری عیراقی چوین ئی شاعره له داهینه ری یا ئبداعاتی نعمتاد له بان وجود به ره مه ییل شعر و ته رجعه مه نه کرد وه ی جووره جلال بو به نه دیبیک وه هر دو زوانه ییل کوردی و عه ره بی. وه ووکاره ی زه بت زوان فارسی و تورکی و ئنگلیزی و ئسبانی و نازه ری بوی و یه هیشته ی وه زوان

عه ره بی و کوردی نه ده ب و شعر ته رجعه مه ب کاد. شاعر جلال زهنگ ئابادی له سال (1951) له ناوایی قالا له زهنگ ئاباد نزیگ جهله ولا له پارێزگای دیاله وه دی هاتگه و دراسته سه ره تایی یا ئبتدائی و ناوه ندی یا مته وه سته له شار جهله ولا ته تمام کرد و دو یا جاریش له سال (1969) له که رکوک تمام خوه نین له خانه ی ماموستایان یا دار المعلمین کرد و له سال (1963) دهس کرد وه نویسان و له سال (1967) دهس کرد وه په خشه وکردن یا نه شر چوین بو به سه رچاوه یگ نه رای رووژنامه ییل

وگۆفاره ییل خۆمانی یا مه حه لی و خارجی وه به شداریه ییل فریگ. و له وه راوه یه زهنگ ئابادی له ده هان نه و کتاوه ییل نویسیگ و ته رجعه کریاگه چیشته فره که میگ نه را ده رکردن وه کار نویسه ر کرد له بری رووژنامه و گۆفاره یلیگ و له بهش یا نه قسام وه دۆسیه یا مه له فات نه ده بی و هونه ری و رووشنهوری بیگ کار مشرف رووشنهوری وه زمانه وانی یا لوغه ویگ کرد و سکر تیر نویسانوی و سه روک و جیگه سه روک نویسانوی له بری گۆفاره ییل له هه ریم کوردستان و لانه گه مان. جلال دیوان شعری گه ورایگ له زیر ناو نیشان جه لالستان دیری و به یش گشت قه سیده ییل و شعره یلی نه گرید نه وه ر و ستونه ییل شعری تایه تیگ وه خوه ی داشت له ری وه کار بردنی نه رای زوان نه ده بی یه که وگرتیک کوردی. و له یره و نه وینیم ره خه گه یلمان که م وه ملی نه نویسن و حه ق خوه نیش نه دان وه نه و شعریه و خوه یان کردن ک هویج نازان وه مل ئی ئسان داهینه ره. ئی شاعرمانه له بان شعر کوردی و ته گه نه تویه نیم و قایمی ئسبات یه بکه یمن شعر له کوردستان عیراق له درێزه ی سده ی بیس سه رکه فتن که ورایگه نه رای شعر کوردی وه خاتر سه به به یلیگ و له لیان نه و باوه ته یله وی کباسیان کریا. هه میش وه ت هه له ی وه خته شعر به ره سه نیگ له دهس دایمه و شاعریگ نه یریمن ک فره قایم و خاس بوود له شعره یلی وه لی ته نیا چهن قه سیده یلیگ دیرن وله یه پیش زیاتر وه تگه وتار یا ختاب شعری نه یریمن وه خاتر دیاری کردن وه زال بوین و کوئترۆل کردن شیوه و نسلووب گورانه یلیگ له ی شعره. و له یره و نه وینیم سه رکه فتن که ورایگ هاله پارچه شعره ییل بو یجگ و هه له ی وه خته سه ره نه که فتنیک هاله بری شعره ییل فره درێژی.

نه ی شعره ک وه فارسیه و یه کی له شعره ییل ماموستا موعینی کرمانشابه ک وه فارسی وه تیه سه ی و یه کی له شاعره ییل کورده ک وه داخه و وه فارسی ته مام شعره یلی و تیه و یه کی له که سه لی بو به ک وه نه دیات و زووان فارسی فره خزه مت کردیه و چوین نه وسا له ساله ییل 1950 نه ی شعره یله وتیه و نه وسایش وه زووان کوردی خوه مان که متر که سی بو به ک شعر بویشی، منبش وه ره سم یه گ نه ی شاعر کورده وه وانگ شعر موعینی کرمانشانی خوه نن و شاگردی وه مه کته ب نه ی ماموستا که ن، وه ره و شعر و نه ده ب کوردی بکیشم، دهس دامه نه لگردانن نه ی شعره و زاراهوی خوه مان تا به لکم دوو سداره ییل و شاعره ییل نه ی مه کته به که میگیش وه زووان خوه مان شعر بویشن و بخوه نن.

میلکان سزن بووت، تاکرتاخن، جارن
نالیه ی شکیندن، پیشت سوپان جارن
گه له تبول بووت، ملک سه لاتین تواید
ده ویش بهن خه وه، خه فتن وه رن جارن
قسیمه ی یوو سو ف و نه و قه وم، چ خاس په نن بووت
وه عه زیزن ره سن، که فتن وه چان جارن
ژیانم سزیا وه به نه زه ر، نه ی نه خته ر نیشق
ناگه وه که بووت، به رق ته ماشان جارن
چه و نه سرین م دید و نیش خه ن داید
دل وه ره قس به ی، له شوق گونای جارن
نمپوه له چه و، فه ریوی تره ک دوینم
له دل مه وچ بوین ره ی مانگن، جارن!
زه رده ره ی نیه وه ده عه یب، نه رانه م له خوه ت
سیما وه ناوایی ده ی، خه رمان کان جارن
دیرم نو مید ک وه نه رس دلته نه رم که م
نه را تووفان لیداوی، سانیگ په نایگه جارن

میلکان سزن

وه رگه زانن: کول سهو

ژن و ریه ترسناکهگان رهینکاری

د. حیدر سابیر

شاید یه کیگ پیرسیگ
چوین نافرته ویریگ
یا جورته ت که یگ دم
وچه وی بنه یگه وهر دس
نهشته رگهر یا جهرح
وتیخ نهشته رگهری؛
یا چوین باوهری تیهی
ته سلیم بووگ وچه وهیلی
بنویقنی و دویاخ
چه وهیلی واز بکه یگ
وده مچه وی وه شکلیگتر
بوینی؛ نایا نافرته
باوهری وه خودی
نهمه نگه و نه خشه ی
ده مچه وی وه قسه ی
ئیکه و نه وه که رسم
که یگ؟

نایا نافرته که هفتگه سه ناو توور مؤدیل و زهوق گشتی مرمدمتر و بریار خودی گوم کردگه؟ نایا نه لاجه وی نیوه وختی له ولات فلپین ژنهیل چه زکهن ملیان دریز بووگ جوور زهراقه و له ولات موریتانیایس تهرازی یا قهپان بریار ده یگ له بان رهینی نافرته وله چینیش پیاوهیل یه کمجار نوورنه پای نافرته یل و له نه فریقیا سپرنگ نوهره و حلقه ی ناسن وپوولا وه کار تهرن و له به عزی ولاتهیل تریش خال کوتاین وه دهرزی. میژوو نهرامان نهقل که یگ ک بان زهوق گشتی مرمدم له فهره شوین دونیا و له ناو فهره له ملله تهیل جیاواز نهشته رگهری یا عمه ملیات جهرحی رهینکاری نه لاجه وی نهر نافرته یل نه انجام دریه یگ ک وه سینگیگ فراوانه وه قه بوول کریه ی و نهر نهر کاریشه سه ختترین ژانهیل کیشانه؛ نیسه یس ههمان سیناریو دواوه بووگ له وهر نه وهگ هو یج جیاوازیگ نیه له ناونی دویه که و نیمروو. له ولات چین له سه ده ی دهیم زاینی له یه کیگ له ناههنگه یل شهوانه ی نمپراتوری یه کیگ له هه لپه رگه که رهیل رهین سهرنج نمپراتور وهره لای خودی کیشا و وه ختیگ له نمپراتور نزیکه و بوی پایل رهین و بو یچیگ که هفتنه وهر چه و نمپراتور نه ویش نه وه فهره دل چیه پا بو یچیگ وخنجه یل گانی ک دم برد و پاگانی ماچ کرد. وه ختی نمپراتور له دویه ته که پرس ک چوین نی پایه یلیه نه وه فهره بو یچیگ و رهینه؟ دویه ته که وت؛ دالگم سه ماگر بویه و پاگانی گه ورا و ناشرین بویه و ههر وه ختی بچیا ده بان شانۆ یا مه سره ح سه ماگردن دل له خودی دامه نیا و خه جاله ته و بو ییاد و نه تویه نستگیشه چاره سه ر ناشرینی پای بکه یگ وه دل نهر نهر وهگ دویه ته ی له و کیشه نه جاتی بووگ زوی که وش یگ تنگ له پووس نهرام دروس کرد و ناچارم کردیا ده وه دریزایی رووژ بکه مه ی پام و ته نیا نهر خه فتن له پام که نیاده ی. بهلی وه شوه نه و دویه ته تویه نست پاریزگاری له پا بو یچیگه گانی بکه یگ تا که ورا وه نه ون و دویا خریش بویه سه ماگریگ ناودار؛ چه زکردن نمپراتور که له پای نه و دویه ته هیشته له ولات چین دویه ته یل جاهل جوان و ههرزه

کار که وشه یل ناسن و دروس کریاگ له چوو بکه نه پا و بهرگه یا تهحه مول ژان و نازار نه و که وشه یل بکه ن تا پایه یلیان جوور سه ردم منالی بمینیگه ی و ههر که سیگ سه ردان ولات چین که یگ بیلا بنووریگه پای ژنه یلیان تا بزانی چه نی بو یچیگ ک نی دیارده له سه ده ی دهیم تا نیسه له ناو نی ولاته باوه.

له فلپین و نه فریقیا

له دویریگه یا جه زهریل فلپین و نه فریقیا چه وده کیگه ژنه یلیان نه وه فهره دریزه ملیان که سه نیه زانی نایا داستانیگ کویه نه ههس ک لهیوا هیستگه ژنه یلیان ملیان دریزه و بکه ن؛ له و ههر دو شوینه نافرته ههر چه ن ملی دریز و باریک بووگ نه وه نیشانه ی رهینه و پیاوهیل زیاتر په سه نیان که ن و ته نانه ت مل به عزیگیان ۳۰ سانتیمتر زیاتره؛ لهیوا هویره و نه که یل ک مل نه و ژنه یله و کیشیان دریزه کریانه به لکم کارگه له وه زیاتر ترسناکتر و سه ینتره؛ چوین به عزیگیان ملپیچ تلا و نوهره که نه مل تا ملیان راس بووسیگ له ناونی سه ر و سینگیان و وهرده و می نی کاره ملیان دریزه و که یگ و ههر چی ملیان دریزتره و بووگ ملپیچه گیش دریزتره و که ن.

له ولات موریتانیا

نه گهر تهحه مول کردن ژان له ولات چین ته نیا پا بگریگه وه و له فلپین و نه فریقیا ته نیا مل دریزکردن بگریگه و نه وه له ولات موریتانیا گشت نه ندامه یل لهش گریگه وهر؛ دویه ته موریتانی نهر نه وهگ خودی وه رهینه نیشان بیه یگ بایه ده وه شیوه ی وهرده و ام خورا که یل جوور و جوور بخوه یگ تاقه ویه و بووگ و بایه ده دویه ته له و ولاته وه هو یج شیوه یگ نه ویشیگ تیر خواردمه؛ چوین وه باوهر نه وان له ههر ئان وساتیگ زگ ههر جی لوقمه یگ له تی مینی و دویه ته بایه ده وه شیوه ی وهرده و ام چشت بخوه یگ تا قه ویه و بووگ و وه ختی فهره چاخ بوی نه وسا وه پی نویشن رهینه و بویده؛ بهلی پیوهر یا قیاس رهینه له ولات موریتانیا میل تهرازی یا قهپان دیاریی که یگ؛ ههر دویه تیگ له تافیکردنه وه یا ئمتحان تهرازی و قهپان نهری بهرز باریگ ههر چه نیش دهم و چه و لویتی

ناشرینیش بووگ قه ی نهیری گرنگ نه وه سه چاخ بووگ؛ رهینه ترین چشت نهر پیاویگ موریتانی نه وه سه ک ژنیگ قه وی پرغورقه گه ی داشتووگ. له به عزی هووزه یل باشوور نه فریقیا نافرته یل بیچاره تا مردن بایه ده وه چه ندین رننگ وه شیوه ی وهرده و ام دم وچه و خوه یان وه خال بکوتن و نه وه سه دوینی دهم و چه ویان وه سه دان خال نه لاجه وی نه خش کریه ی؛ له وه یس نه لاجه ویت ته نیا رهینه سه رنجکیس نه و نافرته یله له وهر چه و پیاوهیل نه و تاتوه چروپره یله سه ک شیوه و سیمای سه روشتی نه و نافرته یله سه یسه وه؛ جوور نه وهگ بویشی وه پارچه یگ له بازنگ وکلوانک نه لاس و تلا پووشریاویگ؛ بهلی له ههر شوینیگ دونیا وه جووریگ ته ماشای رهینه نافرته کریه ی و لهیوا تیه یگه وهر چه و ک وه گووره ی گویریان سه ردم رهینه نافرته یس گویریان تیه یگه بانی.

لە باوەت خاسترین زانكۆ يا جامەئەل جەھانەو، وەك سائەلەل گوزەشت، لىستىگ پىشكەش كرىگەو دویارە زانكۆ (ھارفارد) كەفتگەسە پەلە يەكەم.

ئى لىستە ناو (۲۰۰) زانكۆ يا جامەئە ناودار جەھان گرتگەسە خوە و زانكۆ ھارفارد وەك خاسترین زانكۆ لە جەھان لە سال (۲۰۰۹) نىشاندرىا . ئمجا وەى جوورە ناو پەلە يەكەم تا دەيەمىن وەى جوورەسە:

پەلە يەكەم : زانكۆ ھارفارد – ئەمەرىكا

پەلە دويم : زانكۆ كەمبىرىج – برىتانىا

پەلە سېيم : زانكۆ بىل – ئەمەرىكا

پەلە چوارم : زانكۆ كالچ – برىتانىا

پەلە پەنجەم : زانكۆ ئەكسفورد – برىتانىا

پەلە شەشم : زانكۆ ئەمپىريال كالچ لەندەن – برىتانىا

پەلە ھەفتەم : زانكۆ شىكاگو – ئەمەرىكا

پەلە ھەيشتم : زانكۆ پرىنستون – ئەمەرىكا

پەلە نويمە : رىكخريگ تەكنۆلۆجىيە ماساچۇست

پەلە دەيم : رىكخريگ تەكنۆلۆجىيە كاليفورنىا – ئەمەرىكا

وەل ئەوھىشا زانكۆ يا جامەئە تەكنۆلۆجىيە ماساچۇست پەلە يەكەم زانكۆيەئەل ئەندازىارى و تەكنۆلۆجىيە و زانكۆ ھارفارد پەلە يەكەم زانكۆيەئەل بايۆلۆجىيە و بايۆپىزىشكى و زانكۆ كەمبىرىج پەلە يەكەم زانست و ھونەرە. ئمجا لەناونى ولاتەئەل ئاسىيى (ئىران ، يابان ، تايلەند ، چىن ، ھىند ، ھۇنگ كۇنگ ، كۇرىيا باشوور ، سەنگاپوور ، تايوان ، مالىزيا) ناويان لەى لىستەبوى ك بەرزترىن ئاست تايبەت بوى وەزانكۆ (تۆكىۆ) يابان و دويى ئەويش زانكۆ يا جامەئە ھۇنگ كۇنگ ك وەى جوورەلەرز ۲۲ و ۲۴ لىستەگەبوى .

فرەترىن بەش لىستەگە، تايبەت كرىگەو وەزانكۆيەئەل ئەمەرىكا و ۸۷ زانكۆ ئى ولاتەلەلىستىگ (۲۳۹) شمارەيى و جوود دىرن و لە شوون ئەويش برىتانىا وە ۴۷ زانكۆ فرەترىن شوون ئەرا خوەى تايبەت كرىگە.

زانكۆ يا جامەئە تەھران – ئىران ، وەل زانكۆيەئەل جۇرجىا-ى ئەمەرىكا و شووا-ى يابان لەيەك رز دانرىانە. وەل ئەوھىشا زانكۆ يا جامەئە تەھران لە بەش ئەندىيازىارى 11 رز ۱۱۲ جەھانە.

خاسترین زانكۆ (جامعە) يىل جەھان لە ۲۰۰۹

گۆل سۆھبەت

جامەك

گۆل سۆھبەت

وەرچە ئەوەك جامەك پەيا بووگ، ئادەمىزاد تويەنست رەسم خوەى لە بان ئاو مەن يا وسياگ بوينىگ، دى لەو رووژووە دەرگەفتگە ئادەمىزاد فرە شەيدى تەماشاشا كرىن رەسم خوەيە، ئادەمىزاد تەنيا دروسكرىياگ يا مەخلووقىگە ك رووژانە ھەز كەيگ تەماشاشا سەر و سىماى خوەى بکەيگ وە تايبەت ژنەيل و دويەتەيل، وەل ئەوھىشا جوورە مەيموونىگ بويچگ بى دوى ئەفرىقىيىش ھەس وە پى ئويش (چىپ) ئەويش فرە وەپى خوەشە تەماشاشا بالاي خوەى بکەيگ، لە ھەمان وەخت خاوم تويەيلىش نەف لە جامەك وەرگرن ئەرا خەرىكردن تويى (بىغاو) وەپەو، وەل ئەو ھەو غەلەت گەورايگە، چوئىكە ئەو بالدارەزوى راتىيەگ لە بان جامەك و ئەگەر لە جامەك دويىرەو بىخەيد وەك باز ناو قەفەس پەرەيلى رزىيەگ. بىگومان بايەسە ئەوھىش بزائىم ك قەيرىگ جامەك دويىرەو ھەس وە تايبەت لە غورفەيل جىگ ئالشتىردن لە ناو ميوئىخانە و بەزىگ لە دوكانەيل جىگ فرووشى ك ئەگەر يەككىگ وە

مەبەس سىخورى يا جاسوسى يا وە ئەنقەز لە پشت جامەكەگە بوسىيەگ تويەنىگ ئەو كەسە بوينىگ ك خوەى ئالشت كەيگ و لە ھەمان وەخت تويەنىگ رەسمىش بگريگ، دى كابرالىش ئەو نىيەوينىگ، لەوەر ئەو لە شوونەيلىگ لەيوا بايەسە ئەو جامەكە تاقىيەو بگريەيگ، ئمجا نك نويخانىگد بنە بان جامەكەگە، ئەگەر بووشايى يا فراغ بوى لە ناونى پەنجەد و رەسم ناو جامەكەگە، ئەو ديارە جامەكەگە ئاسايەو ترسد نەوگ لەل، وەل ئەگەر بووشايى نەوى ئەو ديارە جامەكەگە دويىرە، سەبەب ئەو بووشايى يا فراغىشە ئەوھسە لە جامەك ئاسايى زرىشكەگەھا لە ژىر شىشەگە، وەل لە جامەك دويىرە زرىشكەگەھا بانەو.

ئەرا يەكەمجار وەرچە ھەفت ھەزار سال جامەك لە ئەنادۆل لەو شوونە ك ئىسە وەپى ئويش توركيا دويىرەو وە لە بان كوچگ ھەسان دروسكرىا. ئادەمىزاد تويەنستياگ رەسم خوەى لە بان كوچگەھەسان بوينىگ، ئەو كوچگەو سەبەب تەقىنەوھى گرگان يا بوركانەو پەيا بووگ.

هه ره شه و نه نجام

ماجد سویره مه پیر

ئوهگ لهی ماوهی دواییه له مهیدان سیاسی و ناسایشی ئی ولات ستمدیده مانه روی دهی، مایهی سهرسپمان و خه ماری دووسه و مایهی شایه کامی و ریشخه ن دوشمن، چوینکه له ماوهی چهن مانگیگ گوزه بشت تیروزیستهیل خودامه ناسی نیشته رووژیل ههفته، رووژ وه رووژ له لیمان که نه رووژیل خویناوی. له سهره تا په کشمهی خویناوی و ئیمجا چوارشه ممهی خویناوی، و وه رج له چهن رووژگیگش سیسه ممهی خویناوی ک له یهک وهخت له زیاتر له پهنج شوون شار بهغدا ته قینه وهی بیره حمانه ئه نجام دریا چ وه سه یاره ی مینرئ کریاگ یا (مفخه) و چ وه مین وه چال نریاگ (عبوه ناسفه) و سهدان هاوولانی بی تاوان بوینه قوربانی..

شایهت په کی بویشگ ئی ها کوو پلان چه سپانن قانون و خانه ی عه ملبات بهغدا و ئه وه همکه له شکر و پو لبس و دام و ده زگایه یل جیا جیا ک وه ملیونه ها دولا ر ئه رای خه رج کریا په و بهش که وریاگ له بوودجه ی گشتی ولات قویتا دایه؟..

ئیمه ییش ئویشیم وه داخ کرانیکه و ئه وهگ وه ئی همکه دام و ده زگا و ئی حکومه ته کریا ته نیا ئه وه بوی وه چهن شماری جیا جیا یگ هه ریه ک له لیان وه جووریک باس ئی ته قینه وه یله کردن و ئیمه ییش له ناخه و نه زانستیم کی تاوانباره و چهن کهس بوینه قوربانی!! هه تا چهنه ئه و کابرا له دهسیان نه هات ک له کورده واری خوه مان باس وه سه رهاته که کی کن ک ته نیا وه هه ره شه دابینگ تویه نسته هه ق خوهی بسینیده و !! هه رچه ئی ک ئه یه مه ورد خه نست و گالته و که پ نیه وه لی ئیمه له داخ دلمانا ئی وه سه رهاته خه یمنه هویر ک ئه را ئایم فامیده مه عنای فرهس :

ئویش له په کی له ئاوانیه یل کورده واری خوه مان کابرا یه فقیر و نه داریک له دارای دنیا ته نیا خه ریک داشت ک ئه را ئه نجام داین کار و فره مان خوهی هه رکه سی له ئاوانیه که هه وه جه ی بکه فتیاده پی، رزق و رووژی رووژانه ی خوهی ده ر کردیاد.. وه لی ئه را به دبه ختی ئی کابرا رووژی له رووژان دز هات و خه ره که ی دزی، وه ختی له ی دزیه باخوه ر بوی، نامه ردی نه کرد و نه میه کوته گ ئه رجن که وریاگ و بال له لی هه لمالی و روی کرده ناوړاس ئاوانیه که و وه دهنگ بهرز و بلینیک هاوار کرد: هه ی دز بی وژدان و بی مروه ت ونامه رد، تا زویه و تا گیاند که رمه خه ره که م تیه ریده و خاس نیه تیه ریده وهی وه خودا ئه و کاره که م ک ئه وس باوگم کرده ی

وهختی خه ره که ی دزین!! ئی هات و هاوار و نه رنه ر و قیر وقاره ترس برده دل مه ردم ئاوانی و فچ و کوپ کهفته ناویان و ئه یاکه یان و ته ئه واکه یان: برا بکه نه خا تر خودا و مه ولود په یغه مبه ر هه رکه سی خه ر ئی کابرا بر دیه بیلا بهیده ی دوایوه و شه ری له کوولمانه و بکه یک وه نه یه شه ر له ده می واری، و ئیمروو خوینی که یه د!!

کابرا ی دزیش ترس و له رز نیشته گیانی و وه ک چوین خه ره که دزی، وه هه مان شپوه خه ره که برد و خسته ی شوون خوهی دوای ئه وه گ خا وه ن خه ر ته ماشا کرد خه ره که ی هاته وه و ئارامه و بو ی، په کیگ له مه ردم ئاوانی چویه لای و ته پی: تو خودا فلانی، باوگد وهختی خه ره که ی

دزین چه کرد؟ ئه ویش قهیری خه نست و وت وه لا برا هو یچ نه کرد، ته نیا ئه وه نه وگ ک چوی خه ریکتر سهند!!!!

کوورپه ی شیعرم

مه هوه ش سوله یمان پوور

له گا پاره زه مان مر دیه
دی لاوه لاوه نییه که م ئه رای یه که خه و
ره نگین وه هار بوینید
ترنگه ی وا هات و گا پاره که ی خه یانم
له قان
وه کر جگه ی شعر م دوی چی
م بویمه سه یه ی دار پویتاره یگ
دی هو یچ موسا فریگ له ژیر سام
نییه نیشید
دی هو یچ ریواریگ وه بی مدوو ناوم
ئی هه وید
دیدار هو یچ که شادمه و نییه که یه د
زه مان وساسه پاوه
شایه د فه سلی وه خاک سپاریی خه یال
سه وزم هاتیه
شایه د یه ی نه فه سی تری مه نوید
م نییه زانم له کام سائته
وه کام سال ت تییه د
تا ناو گا پاره که ی خه یانم گول نینتیزار
بکاید
ئای کوورپه ی شعر م نه مر
بنوور، سه وز بکه !!

